

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1952. G.

6. JŪLIJĀ

Nr. 27 (390)

ANDREJS PUMPURS

(1841. — 1902.)

Sodien aprit 50 gadu, kopš miris latviešu tautas eposa «Lāčplēsis» radītājs — dzejnieks un apgaismotājs Andrejs Pumpurs.

Pumpura aktīvā, dzīvi apliecinotā dzeja izsaka pagājušā gadsimta 60.—80. gadu buržuāziski nacionālās un apgaismes kustības idejiski nozīmīgāko, vispārējo demokrātisko saturu. Šīs kustības darbinieks, kā zināms, sauca par jaunlatviešiem. Labākie, demokrātiski noskaņotie jaunlatvieši savā cīņā pret dzimtbūšanas paliekām meklēja atbalstu tautas masās, simpātizēja vācu baronu apspestās zemniecības kustībai. Nebūdami revolucionāri, viņi tomēr atradās lielo krievu revolucionāro demokrātu ietekmē. Uzstājoties pret valdošo šķiru — Baltijas muļniekiem, šie jaunlatvieši centās panākt pilnīgu feudālo palieku likvidāciju. Viņi cīnījās par Latvijas ekonomisko un kultūras sakaru paplašināšanu ar Krieviju. Krievu progresīvo inteliģenci un krievu darba tautu viņi uzskatīja par sabiedroto cīņā pret Baltijas baroniem. Izdaudzīnātā vācu kolonizatoru «Rietumu kultūras» vietā, pārtarņu sarāzotās, ar verdzisko morāli piesātinātās literatūras vietā jaunlatvieši apgaismotāji sekoja cildenajām krievu demokrātiskās kultūras un klasiskās literatūras tradīcijām. Juris Alunāns, Auseklis, Andrejs Pumpurs un citi jaunlatviešu literāti lika latviešu demokrātiskās literatūras pirmos pamatus. Viņi sāka rosīgu latviešu literatūras valodas normalizāciju un kuplāšanu, izskauzot no tās ģermanismus, kā arī vācu muļnieku un mācītāju žargonu.

Savā daiļradē, kas atspoguļoja tautas mūžseno cīņu pret svešajiem iebrucējiem un paūz latviešu draudzību ar lielo krievu tautu, A. Pumpurs un viņa laikabiedri plaši izmantoja folkloru. Modinot tautu no feudālā miega, uzstājoties par tautas un nācijas sveceņiem, viņi pievērsās tautas varoņgājai pagātnē. Tajā viņi meklēja savu ideālu apstiprinājumu un vēsturisko attaisnojumu. Tāpēc arī seno latviešu, igauņu un lietuviešu cilšu vēsturi, Baltijas pagātni viņi aplūkoja galvenokārt romantiskā apgaismojumā. Tomēr šai senatnes idealizācijai nav nekā kopēja ar izdaudzīnāto vēstures «zelta laikmetu» un vēstures viltojumiem, ko toreiz un vēlāk izdarīja buržuāziskie nacionālisti Pumpuram un Auseklim nav nekā kopēja ar Lautenbachiem-Jūsmiņiem un Pavarasu Jāņiem. Apgaismotāju demokrātu — Pumpura un Ausekļa — romantisms būtiski atšķiras no nacionālās atmodas reneģatu un epigonu reakcionārā romantisma un sentimentalisma. Apgaismotāji demokrāti nosargāja latviešu literatūrā tās demokrātisko tradīciju, kura vēlāk augstu pacēlās revolucionārā demokrātiskajā, sevišķi padomju literatūrā.

Sāpīgais apgaismojums, protams, vēl daudz nepilnību, vēsturiski aprobežots viņu pasaules uzskats. Latvija tolaik vēl tikko sāka atbrīvoties no dzimtbūšanas paliekām, progresīvā sabiedriskā doma un jaunā demokrātiskā literatūra lauz sevis ceļu, mokoši meklējot jaunas atziņas. Jaunlatvieši demokrāti vēl neredzēja kapitalisma pretīskības un atšķirību starp krievu tautu un patvaldību, starp demokrātiem un liberāliem. Viņi neredzēja (un daļēji arī nevarēja redzēt) pretīskības tajā iekārtā, kas izauga no dzimtbū-

nas. Tomēr viņu lieliskais muža darbs — cīņa pret viduslaiku paliekām, viņu literārie darbi, kurus spērno ticība tautas gaišajai nākotnei, kuri pauz istu tautiskumu, dziļas patriotiskas jūtas, — iedziņināja latviešu progresīvās kultūras attīstību. Šos dar-

biļus spēks. Lāčplēsis izdara brīnīškus varondarbus, pieveic tautas verdzības nātājus. Bet cīņā ar viltīgi un nekrietno raganas dēlu — melno bruninieku — Lāčplēsis krit. Melnajam brunīkam izdodas nocirst Lāčplēša ausis. Viņi abi iegāžas Daugavas dzelmē. Bet cīņa nav galā. Daugavas zvejnieki bieži vien vēro, kā nakts miglā Lāčplēsis cīnās ar melno bruninieku. Tauta tic, ka viņas varonis galā galā pieveiks melno bruninieku un nogremdēs to dzelmē.

Izveidot eposu Pumpuram daudz palīdzēja legendas un nostāsti par krievu zemnieku kustību, Pugačova vadīto zemnieku karu un Krievijas nomāju tautu atbrīvošanas cīņu, ko pa Daugavu atnesa plosnieki un dažādi ļaudis no tālienes.

Izpildīt savu nodomu Pumpuram gan izdevās tikai pēc gadu desmitu ilgās un grūtas klejotāja dzīves, pēc ilgas un neatlaidīgas cīņas par izglītību, pēc plašām folkloras materiālu un krievu literatūras studijām. Tagad zināms, ka Pumpurs lasījis arī «Teiksmu par Igora kauju». Viņš sāka rakstīt savu poemu, būdams jau pazīstams dzejnieks, strādāja pie tās 15 gadus un nobeidza neilgi pirms nāves («Lāčplēsis» iznāca 1888. gadā).

Liela dzīves pieredze, latviešu, krievu un citu tautu dzīves pazīšana palīdzēja Pumpuram iemiesot «Lāčplēsi» un liriskajos darbos daudz sava laika progresīvo ideju.

Sabiedrisko un literāro darbu Pumpurs uzskata kā kalpošanu tautai. Kādā vēstulē 1871. gadā viņš raksta: «Ikkatram cilvēkam ir savs leģitīms nolūks un mērķis, pie kura tas visā savā dzīvošanā dzenas un cik spēcīgas pūlējas, kā savu nodomātu mērķi aizsniegt varētu. Šādu mērķi esmu arī es izraudzījis un vienu no tiem grūtākiem, proti: tautas labklāšanos un aizstāvēšanu. Caur to man, kā zināms, daudz grūtāku un vajāšanas savā mūžā jāpanāks būs.»

Darba un izglītības iespējas meklējot, Pumpurs 1876. gadā aizbrauc uz Maskavu. Draugu pamudināts, viņš dodas uz Serbiju, kur piedalās kā savvaļnieks serbu atbrīvošanas karā pret turkiem. Karam beidzoties, dzejnieks iestājas kā vienkāršs kareivis krievu armijā, pēc tam mācās Odesas junkuru skolā, kuru beidz, būdams jau pusmūža, 1880. gadā Pumpurs atgriežas dzimtenē. Viņš dedzīgi vēlas nodoties vienīgi literatūrai. Ar draugu palīdzību Pumpurs pāriet intendanturā dienestā Daugavpilī. Kā sagādes virsnieks viņam nācās bieži ceļot pa Krieviju, būt arī Ķīnā un citās Klusā un Indijas okeāna zemēs. Grūta dzīve beidzot salauza dzejnieka veselību. A. Pumpurs nomira 1902. gadā, savas daiļrades pašā plaukumā.

Dzejnieka dzīves laikā iznāca «Lāčplēsis», dzeju krājums «Dzimtenē un svešumā» un ceļojumu apraksti «No Daugavas līdz Donavam». Tās ir pirmās grāmatas latviešu literatūrā, kas vēlitas tautu draudzības, latviešu un krievu tautu likteņu kopības temai.

Autora uzskati par to ļoti spilgti izteikti dzejoli «Austrums un Rietums»:

Austrums laida brīvas tautas
Saulas zemi piepildīt;
Tiesības tām bija jautas

Turpinājums 2. lapa pusē

biniekus un viņu darbus tauta nekad neaizmirsīs.

Tas sakāms vispirms par Andreja Pumpura dzīvi un darbu, sevišķi par viņa episko poemu «Lāčplēsis».

Andrejs Pumpurs dzimis 1841. gadā Lieljumpravas pagastā, kļuva zemnieka ģimenē. Jau no bērnības viņš vēro kļuva lauku dzīvi, vēlāk pats let muizās gaitās. Viņš redz un pats izjūt tautas beztiesīgo un grūto likteni.

Telcami nobeidzis draudzes skolu, jaunais Pumpurs grib turpināt izglītību. Lieljumpravas mācītājs, pie kura viņš griežas pēc padoma un palīdzības, ieteic mest muļķības no galvas ārā, jo zemnieku kārtas cilvēkam pārplīnam pietiekot arī ar pirmskolas izglītību. Nākamais dzejnieks ir pazemots un aizvainots. «Te nu es atrodos tādā stāvoklī, — stāsta par to savās atmiņās Pumpurs, — kā jauns ērglens, kurš pūlējas un mokošs pacelties pār kalnu galiem zilos debesos, bet to nevar izdarīt, tādēļ ka negantas skrotis, launa brīdī izšautas, tam aizlauzušas spārnus.» Jauneklis tagad strādā dažādus darbus, gan mājās, gan muizās klausās, gan pa Daugavu plostus laižot. Tomēr dedzīgā apņēmība tikt pie izglītības neatstāj viņu.

Tautā tajā laikā vēl bija dzīvas senās teikas un dziesmas, kurās cildināja iekšmalnos varoņus — muļžus, kas attīra dzimto zemi no visādiem mokiem un palīdz darbaļaudim. Dziesmās izskanēja cerības un brīvi un laimi, bieži tika minēta māmuļa Daugava, kurai vēlāk dzejnieka jaunradē ir nozīmīga vieta. Nereti zemnieki, satiekoties lauku darbos, «sarunājās dziesmām». Tautas dziesmu gars valdzināja nākošo dzejnieku. Jau jaunībā viņš iecerēja radīt eposu, sakopot viengabalainā darbā tautas ilgas un cerības. Visvairāk viņu ierosināja teika par Lāčplēsi, kuru bieži stāstīja ir Lieljumprava, ir citos novados. Lāčplēsis — lāču mātes (t. i. zemniecības — E. S.) dēls. No mātes viņš mantojis lāča ausis, kurās slēpjas

Vladimirs Iljčs Leņins norādīja, ka «no visām mākslas nozarēm svarīgākā mums ir kino». Padomju kinodarbinieki vienmēr atceras šo gudro norādījumu, nemīgti pilnveidojami mūsu kinomākslu. Daudzos starptautiskos festivālos pierādījis padomju filmu pārākums tiklab saturā, idejiski mākslinieciskās kvalitātes, kā arī tehniskā izpildījuma ziņā. Mums ir ne tikai vislabākās filmas, bet arī vislabākā kinotehnika, vislabākie režisori, aktieri un tehnisko darbinieku kadri.

Bet tā ir tikai jautājuma viena puse. Svarīgi ir tas, lai mūsu kinomāksla iegūtu visplašāko auditoriju, lai tās cildenās progresīvās idejas, ko pauz padomju filmas, būtu pieejamas ikvienam iedzīvotājam. Un arī šai ziņā gūti teicami panākumi. Nav tādas zemes pasaulē, kas varētu lepoties ar tik plaši sazarotu kinofikācijas tīklu kā mūsu socialistiskā Dzimtene. Pietiekoši pārlicenošs piemērs šai ziņā ir arī Padomju Latvija.

Republikas pilsētās darbojas 72 stacionāri un 3 pārvietojami kino, bet lauku rajonus apkalpo 200 pārvietojamas kinolekārtes un viens stacionārs (Lubānā). Šā gada pirmajos 5 mēnešos republikā notikuši 56.863 kinoseansi, kurus noskatījušies 6.678.000 apmeklētāji. Turpat 1,5 miljoni skatītāju (par 500.000 vairāk nekā pirms gada) bijis pārvietojamo kino izrādēs uz laukiem. Šie skaitļi paši par sevi pierāda kino milzīgo lomu tautas kultūras dzīvē. Īpaša vērtība pievēršama pēdējiem no te minētajiem skaitļiem: nepilna pusgada laikā kino noskatījušies pusotra miljona lauku iedzīvotāju — kolchoznieki, MTS strādnieki, inteliģenta darba darītāji, skolēni. Varenim soļiem kultura ienāk socialistisko lauku dzīvē. Un pirmajā rindā šai kultūras uzvaras gājienā iet kino. Sistematisks padomju un tautas demokrātijas valsts kinofilmu izrādēs tagad kļuvis par vienu no visizdevīgākajiem valststiem mūsu jauno lauku seju.

Ar valdības lēmumu noteikts, ka katrā kolchozā jānotiek ne mazāk kā divām kinoizrādēm mēnesī. Katra rajona kinofikācijas nodaļai, katrā kinolekārtā nosprausti konkrēti uzdevumi. Par to izpildi ikviens kinofikācijas darbinieks atbildīgs Padomju valsts priekšā, jo kinomākslas atzīšanās līdz visplašākajām tautas masām, kinematografa maksimālai izmantošanai tautas komunistiskajā audzināšanā mūsu partijai un valdība veltī izcilu vērību.

Padomju Latvijā netrūkst teicamu kinofikācijas darbinieku, kas dziļi izpratuši sava darba lielo nozīmi. Piemēram, Talsu rajona kinofikācijas nodaļa (vadītāja Irena Rode) un Valmieras rajona kinofikācijas nodaļa (vadītājs Bernards Cīrulis) sistemātiski pārsniedz plānus. Te kinoizrādes vienmēr noris augstā tehniskā līmenī, atbilst kolchoznieku prasībām. Labi strādā arī Jelgavas, Tukuma, Ventspils, Gulbenes, Rīgas un vairākas citas rajonu un starpposmu nodaļas. Cieņu un atzinību plaši apkārtnē lemtājuši tādi kinomehāniķi kā V. Ivanovs un I. Nikiforovs (Talsu rajons), G. Pūce (Siguldas rajons), J. Janātis (Liepājas rajons), L. Skore (Dobele rajons), J. Mališevs (Valmieras rajons). Viņi allaž uzklauša skatītāju vēlējumus, rāda tādas filmas, par kurām lauku ļaudis visvairāk interesējas, prot izrādēt laikus izziņot un popularizēt, daudzos gadījumos līdztekus izrādēm noorganizē vērtīgas lekcijas. Kinomehāniķa darbu viņi pacēlušī liela kultūras darba līmeni.

Bet vēl joprojām ir arī tādi rajoni, kur kinofikācijas jautājumi pamesti novārtā. Piemēram, kinofikācijas nodaļa Dagdā pagājušā gada plānu izpildījusi tikai par 41,2 procentiem. Šīs nodaļas bijušais vadītājs Sobolevs neprata darbu pienācīgi noorganizēt, izrādēs notika neregulari, tehniski nepilnvērtīgi, tādēļ neizdevās salist lauku iedzīvotāju interesi. Loti vāji strādā arī Līvānu, Kārsavas, Viļānu, Preiļu un Siguldas nodaļas. Šajās nodaļās daudzi kinomehāniķi neievēro elementāru disciplīnu, patvaļīgi groza maršrutus, nerūpējas par aparāturas remontiem, tādēļ nevarējot pārturamīgi izrādēt ir visai parasta lieta. Protams, ka tā strādājot var izpelnīties vienīgi kolchoznieku sašutumu, nevis atzinību.

Kino ieviešana lauku darbaļaužu ikdienas dzīvē nav tikai kinofikācijas darbinieku uzdevums. Tā ir visas sabiedrības lieta. Taču vairākos rajonos vietējās padomju un sabiedriskās organizācijas to nav pienācīgi izpratušas. Tajos rajonos, kurus atzīmējam atpakaļēji skaitā, nerūpējas par kinomehāniku kadru idejiski politisko audzināšanu, neizvērs socialistisko sacensību. Vēl ir līn daudz tādu izpildkomiteju, kuras negādā par kinomehāniku sadzīves apstākļiem, nesagādā kopmītnes un garāžas, nenodrošina kinomehāniķiem naktsmītnes pārbraucēnu laikā. Tā tas ir Baldones, Bauskas, Viļānu, Dagdas, Jelgavas, Dobele un Kārsavas rajonos. Kamēr nenokārtos šādas viegli atrisināmas jautājums, nav ko domāt par labākiem sasniegumiem kinofikācijā.

Kinofikācijas laukā liela loma ir sabiedriskajiem organizatoriem, kurus komjaunatnes rajona komiteju vadība izvirza no komjaunatnes, jaunatnes un lauku inteliģences aktīva. Šo organizatoru uzdevums ietilpst iedzīvotāju informēšana par gaidāmo izrāžu plānu, paredzēto filmu propagandēšana, bilešu izplatīšana, pārrunu, lekciju, referātu un mākslinieciskās pašdarbības koncertu organizēšana kinoizrāžu papildināšanai utt. Republika jau ir vairāki simti sabiedrisko kinoorganizatoru. Slikti vienīgi tas, ka daļa no tiem ir tikai kinoorganizatori «uz papīra». Rajonu komjaunatnes komitejām jāpanāk, lai viņi kļūst par īstiem organizatoriem.

Kinofikācijas tīkla lielās iespējas vēl arvien pārāk maz izmanto jaunāko agrotehnikas un zootehnikas sasniegumu, socialistisko lauku darba pirmrindnieku pieredzes popularizēšanai. Padomju kinostudijas izlaiž ļoti daudz šiem jautājumiem veltītu filmu. Bet mūsu republikas kolchoznieki ar tām iepazīstas visai reti. Pie Lauksaimniecības ministrijas taču pastāv īpaša lauksaimniecības propagandas pārvalde. Kādēļ tad šī pārvalde atstājusi novārtā tik varenu propagandas ieroci kā kino? Šīs pārvaldes līdzdalība speciālu kinoprogrammu sastādīšanā un izrāžu organizēšanā ir vairāk kā nepieciešama.

Sēti bija iespējams minēt tikai dažus trūkumus lauku kinofikācijas darbā. Šādu trūkumu ir daudz vairāk. Bet tas nenozīmē, ka nav arī nopietnu panākumu. Panākumi, protams, ir. Kinofikācijas nemīgti attīstību pietiekami skaidri apliecina iepriekš minētie skaitļi. Arvien vairāk un vairāk lauku darbaļaužu kļūst par sistemātiskiem kinofikācijas, padomju kinomāksla atrod simtiem tūkstošiem draugu arī laukos. Konstatējami trūkumus un nepilnības, mēs sakatām tās milzīgās, līdz šim vēl neizmantotās rezerves, kas ir mūsu rīcībā lauku kinofikācijas nostiprināšanai. Vajag tikai panākt, lai tie darba iecirkņi, kuros līdz šim atpakaļkam, sasniegtu pirmrindnieku līmeni. Tad kino kļūs par īstu kultūras neseju mūsu laukos.

Jelgavas teatra viesizrādes

Valsts Jelgavas Dramas teātris apkalpo galvenokārt mūsu lauku rajonus. Tiesi šeit teātrim ir liela nozīme kā tautas apziņas veidotājam un mākslinieciskās gaumes audzinātājam.

Lai iepazīstinātu Rīgas darbaļaudis ar saviem sasniegumiem, teātrim ir kļuvis par tradīciju katru vasaru rīkot viesizrādes Valsts Dailles teātra telpās. Sovasar no 9. jūlija līdz 20. jūlijam Jelgavas teātris rīdziniekam parādīs savus šīs sezonas vērtīgākos iestudējumus: G. Mdivani «Labas gribas cilvēki», A. Kuzņecova «Paceltās buras», Noras Vētras «Ar dziesmiņu druva gāju...», liela krievu klasika I. Turgeņeva lugu «Mēnesis uz laukiem» un spāņu dramaturga Lope de Vegas komediju «Atjautīgā mīletāja».

Viesizrāžu laikā notiks H. Fastā romana dramatizējuma «Brīvības ceļš» pirmizrāde. Šī luga pēc sava apjoma (12 ainas, masu ekati, kur ir aizņemti viss teātra aktieru kolektīvs) ir lielākā,

kādu jebkad Jelgavas Dramas teātris uzņēmis savā repertuārā. Šo lielo darbu teātris veltī Padomju Latvijas 12. gadadiņai.

«Brīvības ceļš» iestudēšanai Jelgavas teātris izaicinājis Valsts Valmieras Dramas teātra galveno režisori Annu Lāci, bet Valmieras teātri mūsu režisors LPSR Nopelniekam bagātā māksliniekas Pēteris Lūcis iestudē A. Arbūzova lugu «Tapa». Tādā kārtā abi teātri sākuši praktizēt režisoru apmaiņu atsevišķiem iestudējumiem.

Sāda apmaiņa dod jaunas ierosmes kā režisoriem, tā aktieriem, sekmē radošās fantāzijas atsvaidzināšanu.

Pēc izrādēm Dailles teātri Jelgavas Dramas teātris no 23. līdz 28. jūlijam viesosies Liepājā, kur sniegs sešas izrādes Liepājas teātra telpās un šefības koncertus lielākajās rūpnīcās.

P. Rolovs,
Valsts Jelgavas dramata teātra direktors

ANDREJS PUMPURS

Turpinājums no 1. lappuses

Pašiem zemi pārvaldīt.
Rietums viņas sagādāja,
Kēdes rokās turēdams;
Verdzība tās ieslodzīja,
Dzintus laikus ievēdams...

Pumpura daiļrades mantojumā pati lielākā vērtība ir viņa «Lāčplēšim». Buržuaziskajā Latvijā bija zināms tikai cara cenzuras, reakcionāro un bailīgo izdevēju sakropļotais teksts. Skolas grāmatās un «tautas» izdevumos eposu stipri saīsināja. Parasti saīsināja vai pilnīgi izmeta tās dziesmas, kurās minēti Kaupo un Kangars. Mūsdienu Kangari — latviešu buržuaziskie nacionalisti — saskatīja tautas ienaidnieku tēlos savu pašu sejas. No poēmas izmeta arī tās vietas, kurās parādīta baznīcas istā būtība vai izteiktas autora domas par tautas pašvaldību, par krievu tautas vēsturisko lomu Baltijā likteņos, par tautas brīvību nākotnē.

Nesen, pēc Lielā Tēvijas kara, kādās lauku mājās atrada 1888. gadā izdoto eksemplāru, kurā pats Pumpurs ar savu roku atjaunojis cenzuras svītrojumu un izlabojis sagrozījumus. Buržuaziskās Latvijas literatūras vēsturnieki zināja par šiem cenzuras izdarītiem īstajumiem, bet nespēja nāja atjaunot izmestas rindas. Viņi gribēja padarīt tautas eposu par mīļa Lāčplēša un kungu meitas Laimdotas mīlestības pasaku.

Lūk, viens no cenzuras svītrojumiem, kas labi raksturo Pumpura sabiedriskos uzskatus, kā arī viņa episkās poēmas idejisko vērtību:

Tautas prāts ir dievu prāts. —
Viņai ir tiesība pašai
Tādēļ vadoņus savus un arī
valdoņus iecelt;
Bet ja vēlētie vadoni nepilda
tautisko prātu
Un dēļ sava labuma dažas kārtas
val visu
Tautu grib nospiest, tautai tad
ir pilnīga vara,
Itin kā citus nederīgus kalpus,
vadoņus atcēlt —
Brīvības mīļotājiem šie atkal darba
lauks rodas
Tautām labus likumus pasniegt,
kas apsargā visu
Locekļu mantu un dzīvību,
dibinātus uz augstiem
Cilvēces tikumiem, nepārgrozā-
miem likumiem dāba.

Nozīmīgas ir arī īstenas eposa nobelguma rindas:

Un ar reizi nāks tas brīdis,
Kad viņš savu naidnieku
Vienu pašu lejā grūdis,
Noslicinās atvarā —
Tad zēls tautai jauni laiki,
Tad būs viņa svabada!!

Patvaldības cenzori un buržuaziskās Latvijas izdevēji un redaktori cenzētā rūpīgi izdzēst šīs rindas. Bēt jaunie laiki, kurus gaidīja tauta un tās dziedonis Pumpurs, tomēr atnāca. Padomju iekārtā tauta kļuva svabada.

*

Pilnīgs «Lāčplēša» teksts pirmo reizi iespiests padomju laikā (1947.), tas izdots arī krievu valodā (1946. un 1948.) dzējnieka Vl. Dēržavina tulkojumā.

Mūsu literatūras vēsturnieki patlaban pēta jaunus materiālus par Pumpuru, kuri būtiski papildina viņa biogrāfiju. 1882. gadā Pumpurs bijis iekļauts latviešu narodņika kapteina Aizupa pravā. Kratišanās pie Pumpura un citām personām atrasta aizliegta literatūra par zemnieku jautājumu. Tiesā tika uzrādītas pie Pumpura pazīpām atrastās Lasala brošūras un citi materiāli par strādnieku kustību Rietumos. Kā redzams, latviešu progresīvā inteliģence jau tajā laikā sāka interesēties par krievu revolucionāro demokrātu mācību, kā arī par strādnieku socialistisko kustību Rietumos.

Lielais latviešu tautas dzejnieks Rainis, kas toreiz, ģimnazists būdams, bijis sakaros ar šo narodņiku pulciņu, raksturo Pumpuru kā revolucionāri noskaņotu cilvēku.

Mūsu dienās «Lāčplēsis» kļuvis par istu tautas eposu. Lielā Tēvijas kara laikā Lāčplēša cīņtāja tēlu izmantoja latviešu padomju rakstnieki, atcinādami tautu cīņai pret iebrucējiem. Tādā kārtā nacionālās atmodas laikā dzejnieka Andreja Pumpura dzīve un darbs sasauca ar mūsu dienām.

Evals Sokols

LIELAIS ADMIRALIS

5. jūlija pagāja 150 gadu, kopš dzimis krievu tautas slavenais dēls, izcilais flotes vadonis, Krievijas kara varonis admirālis Pāvels Stepanovičs Nachimovs. Viņš iemantojis nevīstoslu slavu gan ar savu drosmi un karavadoņa talredzību kaujas laukā, gan ar apbrīnājamo prasmi audzināt un salieiet jūrniekus miera laikā.

Ar admirāļa Nachimova vārdu saistās trīs lielas kaujas, kuras mūsu mūžos paudis krievu flotes, krievu ieroču slavu. Tās ir Navarinas, Sinopes un Sevastopoles kaujas.

Navarinas kaujā P. Nachimovs piedalījās, būdams 25 gadus vecs jūras virsnieks. Viņš bija baterijas komandieris uz kuģa «Azova». Kad beidzās asinainā kauja, kurā krievu flote, palīdzēdama grieķu tautai nosargāt nesen iegūto neatkarību pret turku apspieđiem, satrieca skaitliski pārkāto turku-egiptiešu floti, noskaidrojās, ka Nachimova baterija nogremdējusi 3 ienaidnieka karakuģus. Jau šai kaujā spoži parādījās nākamā flotes vadoņa nesatricināmā aukstasinība un leģendārā drosmē. «Azova» bija tieši tas krievu kuģis, kurš pirmais iebruka Navarinas ostā. «Azova» bija tas kuģis, kuru visnīkāk apšaudīja ienaidnieka flote un krastu artilērija un kurš cieta vissmagākos zaudējumus. Un tomēr Nachimovs ne brīdi neapmulsā bet, augstāk par visu stādīdams savu karavīra-patriota pienākumu, nosvērti, lietpratīgi, kā manevros, vadīja savas baterijas uguni. Ar to jaunais jūras virsnieks izpelnījās savu skolotāja, slavenā admirāļa M. P. Lazareva atzinību un mīlestību.

Dažus gadus vēlāk P. Nachimovs kalpoja Baltijas flotē. Viņa komandētā fregatē «Pallada» kļuva par vienu no labākajiem Baltijas jūras kuģiem, kura komanda bija disciplinētības un augstas jūrnieku meistariības paraugs. Savu kara jūrnieku audzinātāja talantu Nachimovs vēl spožāk parādā, kad, admirāļa M. Lazareva atzināt, viņš pārnāc uz Melnās jūras floti un sāk komandēt līnijkuģi «Silistrija» un pēc tam — vesulu flotes brigādi.

1853. gadā sākās karš ar Turciju. Angļu-franču kolonizatori bija sakūdijuši Turciju iebrukumam Kaukāzā. Zīgu par sākušos karu Nachimovs saņēma 1. novembrī, kad viņš ar savu eskadru kreisēja gar Turcijas krastiem. Sinopes līcī viņš atklāja turku eskadru. Tāredzīgi izprazdam angļu un franču nodevīgo lomu šai karā, Nachimovs nolēma uzbrukt turkiem bez kavēšanās, lai nedotu laiku turku flotei saņemt palīdzību no angļu-franču eskadras, kas tai laikā atradās Bosforā. Kaut arī turku flote bija skaitliski pārsvarā, krievu eskadra to pilnīgi iznīcināja. Šai kaujā apbrīnājami pierādījās Nachimova māka uzbrukt, manevrēt, nodrošināt kuģu sadarbību, savstarpēju palīdzību. Te pilnā mērā kļuva redzams, cik milzīga nozīme bijusi neatlaidīgajam mācībām un audzināšanai, ko savu jūrnieku vidū bija veicis admirālis. Krievu jūrnieki — gan matroži, gan virsnieki — šai kaujā rādīja varonības, disciplīnas, saliedētības un kaujas prasmes paraugus.

1854. gada sākumā Anglija un Francija atklāti iejaucās karā Turcijas pu-

sē. 1. septembrī angļu-franču flote izsēdināja Krimā milzīgu desantu. Sākās viens no slavenākajiem un traģiskākajiem posmiem Krievijas cīņā pret angļu-franču ekspansiju. Milzīgs pārspēks ielenca krievu flotes cietoksni Sevastopoli. Kad, atvairot uzbrukumu, krita cietokšņa aizstāvēšanas vadītājs viceadmirālis V. Korpilovs, pavēlniecību uzņēmās Nachimovs. Grūtas dienas tai laikā pārdzīvoja visa Krievija, vēl smagāka nasta gūlās uz varonpilsetas aizstāvju pleciem. Admirālis Nachimovs vienmēr bija visnīkākā cīņu ugunis. Neizsīkstošā bija admirāļa enerģija: viņš vadīja un organizēja pilsētas aizsardzību no sauszemes un jūras, atrisināja vissvarīgākos celtniecības un apgādes jautājumus, vienmēr atrada laiku ierasties pirmajās līnijās, pašos izšķirošajos kauju iecirkņos, kur uzmodināja un ar savu piemēru aizrāva, iedvesmoja karavīrus. Bezbalgais admirālis krita varoņa nāvē vienā no svarīgākajiem aizsardzības posmiem — uz Malachova kurgana. Viņš mira 1855. gada 30. jūnijā. Taču viņa vārds nemirs. Mūžam nezudis dīzeņa krievu flotes vadoņa piemēls, jo viņš ierakstījis daudzas cildenas lappuses krievu ieroču slavas vēsturē.

Lielisku pieminekli admirālim Nachimovam savā grāmatā «Sevastopoles aizstāvēšana» uzcelis padomju rakstnieks Sergejs-Censkis. Nachimova izkoptās tradīcijas lepi tālāk nesuši krievu jūrnieki — pilsoņu kara varoņi. Nachimova varoņdarbi iedvesmoja padomju jūrniekus Lielajā Tēvijas karā, graujot fašistiskos iebrucējus.

CĪŅĀ PRET TUMSU

dzejoli atsaucdamies uz «Pēterburgas zobgāļu» kā savu priekšteci. So radniecību, it īpaši ar buržuaziskās apgaismes motīviem, apstiprina arī tālākais teksts, piemēram, pret vienu no reakcijas cietokšņiem — t. s. Latviešu «draugu» biedrību vēsta satira:

Tu savus darbus slēp aiz svēta vārda,
Un raugi tautu glupu audzināt.
Ad. Alunāna satira ir asa arī pret jauno ekspluatatorisko šķiru buržuaziju, it īpaši pret tās viltus patriotismu, augstprātību un parazitismu. «Mans dēls, tik dzīvo godīgi», viņš parodijas veidā ironizē, — «Un pēn no katras mīlerīgi Trīsdesmit procentus». Tas teikts par autora sevišķajiem ienaidniekiem augļotājiem, bet attiecas uz visu valdošo «virsliani un tā morali, kas cienīja pat vislielāko nelieti, ja vien viņš pratis tik pie naudas.

Tas pašas tendences, kas Ad. Alunāna pirmajos satiriskajos dzejojumos, dominē arī viņa publicistikā, dramaturģijā un skatuves praksē. Ar tur daudz humora un zobalības par buržuazijas smejamām neveiksmēm sadzīvē, karš pret tumsu, reakcionāro presi un literatūru utt. Ar atzīstamu veiksmi viņš ievēdis latviešu dramaturģijā kritiski aplūkoto budža tēlu («Pašu audzināts» 1869. g.), mācīdams saredzēt un nīst tā mantrāusību, gara trulumu, uzpūtību un despotismu.

Ad. Alunāna lugā «Icigs Mozes» savā dižmanībā apreibis turīgs grūntnieks un līnu spekulants plāts — «esmu bagātais Abukalns un ne mūžam tik dziļi negrimšu, ka savu vienīgo bērnu došu kaut kādam ubagam par sievu». Šis «ubags» ir spējīgs jaunākis, kas cēlies no bezzemniekiem. Tā Ad. Alunāns, principā pret kapitalistisko ekspluatāciju nenostādāms un pat neizprazdamis to, viens no pirmajiem latviešu literatūrā cīņai pret kārtu aizspriedumiem vērsa ne vien pret muizniecību, bet arī pret latviešu buržuaziju.

Līdz ar «Jauno strāvu» Ad. Alunāna satirika spēlva kļūt produktīvāka un idejiski vērtīgāka. It īpaši «Jaunās strāvas» sākumu laikā (1896.—1899.) viņš ar savu polemiku pret reakcionāro Rīgas Latviešu biedrību ir viens no aktīvākajiem buržuazijas «dižvīru» netīro aizkulišu atklājējiem. Apkarot prettautisko teātra repertuāru, Ad. Alunāns atmasko arī latviešu buržuazijas kosmopolitismu un tās tendences tuvināties ar valdošo baltvācu «virsliani».

1892. g. sāk iznākt popularais «Adolfa Alunāna Zobgāla kalendārs», ko viņš ar labām sekmēm izdod divdesmit vienu gadu. Visu laiku vāku rotā «Pēterburgas Avižs» pazīstamais Zobgāla portrets un bizmāpa karikatūra; arī levdadzējoli Ad. Alunāns paraksta ar vārdu Zobgāls; tradicionālajos Brenča un Zvinguļa dialogos ietverti sava laika aktuālie notikumi. Lielāko daļu rakstu dod izdevējs pats, bet līdzī strādā arī tolaik populārie humoristi Doku Ašs (Svurksts) un Zvārgulis; 1897. g.

te debitē jaunais Andrejs Upītis, kas gadu vēlāk ar savu «Elegiju pēc izbijušām pagastveča dienām» gudams pirmos literāros panākumus.

Galvenās sabiedriskās tendences Ad. Alunāna satirā līdz viņa mūža galam ir cīņa pret muizli un tai kalpojošo garīdzniecību, kā arī pret daudzajiem reakcionārajiem latviešu buržuazijas grupējumiem. Kārkluvāciešiem, korporējiem, t. s. «labākajām famīlijām» un to «labdarībai», 1905. g. revolūcijas bēdēm un avanturistiskajai baltvācu germanofilajai politikai viņš ir nesamierināms pretinieks. 1908. g. Ad. Alunāns raksta:

Vai neredz katrs gan, ka vācu
«bundi»
Sāk pārgalvīgi rīkoties un strādāt,
Ka viņi nu ar ārzemnieku naudu
Grib pārvācot šo visu mūsu zemi
—
Kas tak pie Krievijas, mūs' dārgās,
pieder.

Muizniecības kontrolei pakļautā cenzūra Ad. Alunāna rakstos nereti izdarīja radikālus svītrojumus, bet viņa veikto G. Merķeļa teikas «Vanems Imanta» (1890.) dramaturģiju aizliedza pavismā. 1905. g. rudenī, kad revolūcijas uzplūdu rezultātā kādu laiku bija iespēja cenzūru novērot, šo lugu ar virsrakstu «Mūsu senči» nekavējoties iestudēja progresīvais Jaunais teātris. Tad tā kā slavinājums tautas brīvības cīņtājiem un satira pret «svētajiem» iekuliem, svešajiem iebrucējiem un nodevējiem sasauca ar darbaļaužu masu revolucionāro sajūsmu un veica ievērojamu, revolūciju sekmējošu darbu, ko Ad. Alunāns pats savu sasniegumu vidū vērtēja par visaugstāko.

Ad. Alunāns izkopiis pat īpašus satiriskos veidus: kā «Pēterburgas Avīzes» humoristiski satirisko dialogu, kā Rainis epigramu, tā Ad. Alunāns kupļuju un parodiju. Kupļuju laukā viņa lemtās tekas turpināja R. Blaumanis un Zvārgulis, bet šodien vairāk ievēribas pelna Ad. Alunāna parodijas. Piemēram, 1891. g. viņš, izmantotams pazīstamo jaunlatviešu laika motīvu «Ozoli vēl Baltijā», ieliek tajā jaunu, progresīvu saturu:

Tumsopi vēl Baltijā
Zālo kalnos, ieļejās.
Tāpat vīri atrodas,
Tumsopiem kas draudzējas,
Stipri stāv pret gaismu jaunu,
Tēviņu tie tur par jaunu.
Viņu miega dziesma skan
Riebīgi un drūmi man!

Līdz proletariāta vēsturisko uzdevumu izpratnei Ad. Alunāns neizauga. Viņa darbos pat sastopami izteikumi pret latviešu pašu starpā notiekošo šķiru cīņu u. c. idejiskās klūdas, kā arī mākslinieciskās meistariības nepilnības, formalisms, valodas grubuļi utt. Tomēr, savācot visus Ad. Alunāna sacerējumus un pārsīļājot tos, kultūras mantojumā paliek ne vien dažs Ad. Alunāna luga, bet arī citu žanru darbi, it īpaši satira.

A. Vilsons

Kultūras dzīve
Padomju Latvijā

KOMPONISTU IZBRAUKUMS

PSRS Muzikas fonda Latvijas nodāja 12. un 13. jūlijā rīko Padomju Latvijas komponistu tikšanās ar Kuldīgas un Talsu darbaļaudīm, paredzēts plašs koncerts, kurā piedalīsies Radiokomitejas simfoniskais orķestris LPSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka L. Vignera vadībā, LPSR Tautas māksliniece, Staļina premijas laureate E. Pakule, vijolniece L. Rubene un dziedātāja L. Gaģe. Koncerta 1. daļā — A. Skultes muzika no kinofilmas «Rainis», N. Grinfelda «Latvju rapsodijas», J. Ivanova divas daļas no vijolkoncerta un M. Zariņa arija no oratorijas «Valmieras varoņi». So kompozīciju autori piedalīsies pārrunās, kas notiks pēc koncerta. Sarīkojuma 2. daļā atskaņos krievu un Vakarēiropas klasisko muziku.

13. jūlijā paredzēta komponistu tikšanās ar Vandzenes apkārtnes kolchozniekiem.

BRĀLĪGO REPUBLIKU

MĀKSLINIEKU VIESIZRĀDES

Operas un baleta teātri sistematiski notiek brālīgo padomju republiku mākslinieku viesizrādes. Pagājušajā mēnesī Līzas lomā P. Caikovska operā «Pīka dāma» un D. Pučini operā «Toska» titullomā viesojās Ukrainas PSR Nopelniem bagātā māksliniece A. Mackeiviča, bet B. Asafjeva baletā «Bachčisaraja strīklaka» un P. Caikovska baletā «Gulbju ezers» viesojās Valsts Leņingradas Akademiskā S. Kirova vārdā nosauktā Operas un baleta teātra baleta solisti, Staļina premijas laureāti A. Seļeste un A. Makarovs. Pirms dažām dienām iepazīstināties ar PSRS Akademiskā Lielā teātra solistu, KPFSR Tautas mākslinieka, Staļina premijas laureata G. Boļšakova sniegtiem. Mākslinieks viesojās Don-Hozē lomā Z. Bizē operā «Karmēna» un Hermana lomā P. Caikovska operā «Pīka dāma». Sonedēļ Latvijas PSR Valsts operas un baleta teātri viesosies PSRS Akademiskā Lielā teātra solists, KPFSR Nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureats I. Petrovs.

LATVIEŠU LITERATŪRAS

POPULARIZĒTĀJA M. PUKITSA

APMEKLĒJUMS RĪGĀ

Sinis dienās Rīgā bija ieradies sirmas īgaunų rakstnieks un mākslas vēsturnieks Martis Pukits, lai savāktu materiālus savam darbam par Tērbatas progresīvo studentu literāri zinātnisko biedrību (Pīpkaloniņu), kā arī, lai izraudzītos tulkošanai īgaunų valodā mūsu jaunākos viencēļņus.

Būdams Rīgā, M. Pukits pastāstīja par lielo interesi, ko īgaunų veltī latviešu padomju literatūrai. Nesen iznācis V. Lāča «Zvejnieka dēls» jaunizdevums (pirmo reizi īgaunų abas daļas kopā). Īgaunų lasītāji pazīst arī A. Upīša, A. Sakses, J. Vanaga, E. Zālītes un citu latviešu padomju rakstnieku darbus.

Īgaunų sabiedrība, īpaši studenti, ar nepacietību gaida A. Upīša romāna «Plaisa mākoņos» tulkojumu. Sinis dienās laikrakstā «Edasi» parādīsies divi šā romāna fragmenti, kas attēlo Tērbatas progresīvo studentu dzīvi.

DAILAMATNIECĪBAS IZSTĀDE

Liepājas Mākslas dailamatniecības skola bija sarīkojusi mācības gada noslēguma izstādi, kurā bija eksponēti vairāki nekā tikstoks dažāda veida mākslas darbi. Sevišķu ievēribu izstādē iemantoja šā gada absolventu darbi. Mākslinieciski augstvērtīgu izpildījumu un bagātu radošo izdomu parādījis tēlniecība: nodājis absolvents Imants Lukāts. Viņa izveidotais kolchoza kultūrnāma skatuves makets guva visaugstāko novērtējumu.

Sai izstādē raksturīgi, ka Lielā daļa eksponēto diplomdarbu veidoti tā, lai tie iekļautos kopīgā ansambli, pildītu kopīgu uzdevumu. Piemēram, daudzi absolventi savus darbus veidoti pēlēšanu iecirkņā uz dzīstrijas punkta telpu iekārtošanai. Dz. Strautmanes darinātā stenas sega, R. Rumbenieces paklājs, A. Valtes aizkari, S. Leišupes plakatveidīgā sienas sega, koka tēlnieka O. Keterliņa stāvlampa, R. Eina galds un krēsls, H. Keterliņas dzintara šacha figuru komplekts ir vērtīgi mākslas darbi, veidoti sabiedriskām vajadzībām.

Aizvien grandiozākos apmēros izvērsās cīņa pret anglo-sakšu imperialismu, par ilgtspēju mieru starp tautām visā pasaulē. Avīzes un radio ik dienas vēsti par jaunām sadursmēm, streikiem un demonstrācijām aiz mūsu un tautas demokrātiskās valsts robežām. Aizkustināti lasām un klausāmies, cik varonīgi arņemju darbaļaudis savu komunistisko partiju vadībā cīnās pret kara kurinātājiem. Redzam, kā pieņemam spēkā demokrātiskās tautu frontes līnija. Francija un citas zemes.

Si varenā kauja par mieru, ko vada lielā Padoņju Savienība un kas saista miljoniem visas zemes darbaļaudis, jau radusi atspoguļojumu padoņju un revolucionarajā kapitalistisko valstu literatūrā. No pērnējā Maskavas žurnāla iespiestajiem, starptautiskā tematikai veltītajiem romāniem lasītāju uzmanību saista divi — ar Staļina premiju apbalvoti darbi — Oresta Malceva «Dienslavības tragedija» un Dmitrija Jerjomina «Negaiss pār Romu». Šo darbu teicamā īpašība ir tā, ka tie pārliecinoši atspoguļo notikumus, spilgti parāda anglo-sakšu monopolistiem pārdevušos Tito un de Gasperi klīķes nodevīgo politiku, kā arī dienvidslavu un itāļu tautu pašizliedzīgo cīņu par savas zemes brīvību un nacionālo neatkarību.

Sorēiz iepazīsimies ar Dmitrija Jerjomina romānu «Negaiss pār Romu». Autors radošais nolūks bijis — savā romānā dot Itālijas sabiedriski politiskās dzīves šķērsgriezumu, attēlot, kā komunistiskā partija apvieno un organizē darbaļaudis masas cīņai pret imperialismu, par savas zemes nacionālo neatkarību. Amerikāņu monopolisti jūtas Itālijā kā saimnieki. Viņi diktē ministru kabinetam un pat «neatkarīgās» katoļu baznīcas galvam — pāvestam Pijam XII — noteikumus, viņi pārplūdinā valsti ar savām precēm, jo maršalizētā Itālija ir izdevīgs noteta tirgus, kur par dārgu naudu var pārdot visu — sākot ar kara materiālu, beidzot ar kokaķoli, olu pulveri un biksturiem. Kam gan Itālijai vajadzīga nacionālā rūpniecība un attīstīta lauksaimniecība, ja Amerikas Savienotās Valstis var dot savus ražojumus? Volstrita monopolistu pārtavīsi tirdzniecības aģenti Koismans sarunā ar ministru Albertu Kato — izklāsta tam savā saimnieka plānu skaidri un nepārprotami: «Pienācīs beidzot laiks, mans dārgais draugs, apvienot visu tautu ekonomiku Savienotās Valstis vadībā. No visām sistēmām, ko pazīstam, dabiski ir tikai kapitalisms.» Tas, pēc Koismana domām, tieši tagad aizsniēdzis savas attīstības augstāko pakāpi.

Lūk, istie amerikāņu plāni un nodo-

Staļina premijas laureāti

Dmitrija Jerjomina romans „Negaiss pār Romu“

mil To realizācijai vajadzīgi tādi uzticami sulaiņi kā Selba, de Gasperi, Alberts Kasino, Saragats, neizslēdzot arī vienkāršus banditus, kuri par dolaru zūksni gatavi pat slepkavot. Ar lektlietu ministra un visa ministru kabineta ziņu valsti pavisam legāli darbojas rūdītā noziedznieka Benito Kucani slepkavu banda — kamora, kas terorizē mierīgos zemniekus, pēc pavēles no augšas iznīcina labākos patriotus. Ar tādu šāvēnu no stūra nogalina komunistu līderi parlamentā Stefani Viskonti, vienu no spējīgākajiem un drosmīgākajiem antifāšistiskās frontes cīnītājiem. Kad pēc notikušā paceļas tautas dusmu vilnis, varasvīri rāda nevainīgas sejas, viņi liekuļo pat līdz jūtību, solās atrast un sodīt vainīgos. Bet tie ir tikai tukši vārdi. Nedz de Gasperi valdība, nedz «svētais tēvs» Vatikānā ar visu kardinālu, prelātu un monsignoru svitu nekautrējas līdzekļu izvēlē. Viņus balda nevis amerikāņu imperialismu, bet gan tautas atreibību.

Musolini korporatīvā sistēma pēc šo kungu domām šiem laikiem jau novecojusi. Mūsdienu fašismam vajadzīga jauna, proti, amerikāniska forma. Un aizokeana monopolisti vairs necieš sev līdzās nacionālo uzņēmumus — tiem jāpazūd no zemes virsas. Kad San Karmelinas rūpnīcā draud bankrots izejvielu trūkuma dēļ, jo amerikāņi tās vienkārši vairs nedod, īpašnieks Areco gluži veltīgi virina ministru durvis. Veltīgi viņš izšķēž vairākus tūkstošus liru diplomātiskām vakariņām, lai kaut aplinkus ceļā izkauļētu alžģēmumu. Taču arī tas nelīdz. Kad Areco lāgā negrib saprast, kāpēc viņam jāpakļaujas amerikāņu kontrolei — ministrs atklāti pasaka, kamdēļ tas vajadzīgs: «Mums paliek tikai divi ceļi — vai nu pie varas esam mēs, kas nozīmē mūsu spēku, vai arī pie varas šīs strādnieku masas.» Tāpēc, lūk, arī vajadzīga anglo-sakšu «palīdzība», kas ir vienīgais glābiņš, kaut arī par to dārgi jāsamaksā. «Vajag samaksāt, un mēs to darām... Labāk darīt to tagad, nevis pēc tam atrasties kaut kur Argentīnā un ilgus gadus noturienes draudēt savas zemes fermeriem un strādniekiem... Atcerieties, ka tas bija Krievijā: lūk, kā...»

Autors īsās, epizodiskās ainās tēlo visu to nelietīgo politiku, ko piekopo Itālijas lalcīgā un garīgā varā. Dažas nodaļas veltītas tieši Vatikāna aprakstam. Redzams, ka autors ir lietas kursā un ļoti iepazīnis visas aizkulisē-

Lasītājs redz, ka aiz ārējās neatkarības zeltīta apleģa slēpjas meln un nelietība. «Bezgrēcīgais» īstenība ir imperialismu algotnis. Kādreiz tas svētīja Musolini un Hitleru. Kad pēc Staļingradas kļuva skaidrs, ka tiem vairs necelties, Pij XII pavērsa savu «svēto vaigu» uz Vašingtonas un Londonas pusi. Tagad viņa padomdevējs ir Trumena pilnvarotais pie Vatikāna Mairons Teilors. Vispār, amerikāņi Vatikānā jūtas kā savās mājās. Viltīgais katoļu baznīcas galva visas cerības tagad liek uz monopolistu lēlīķi Trumenu, jo «viņa personā svētā baznīca rod atbalstu savā apustuliskajā darbā». Vatikāna valsts sekretārs Montini domā to pašu: «Amerikas Savienotās Valstis sasniegušas ziedu lākus un nes savu gaismu nelaimīgajai, slimajai Eiropai.»

Taču laiki ir mainījušies. Arī Itālijā aug un attīstās varena antifāšistiskā kustība. Romana autors nopelns ir tieši tas, ka viņam izdevies parādīt ne vien imperialismu nelietības, bet arī progresīvo revolucionāro spēku darbību. Lasot dramatisko notikumu aprakstu, mums kļūst skaidrs, kāpēc darbaļaudis masās tik liela autoritāte ir komunistiskajai partijai, kāpēc de Gasperi, Selba un viņu aizokeana draugi savā politikā piedzīvo vienu neveiksmi pēc otras. Buržuāzija zaudējusi uzticību tautas acīs. Tāpat idejiski bankrotējusi arī nodevīgie Saragata partija. Strādnieku šķiras rindu vienību neizdodas izjaukt arī Džolino un Cēzars Krado tipa anarhistiem un trockistiem. Sos provokatorus atmāsko un izolē. Masas seko nevis viņu, bet Palmiro Toljati aicinājumiem. Palmiro Toljati tēls romānā parādīts epizodiski, tomēr rakstniekam izdevies uzzīmēt šī cildenā cilvēka garīgās sejas raksturīgākās līnijas. Viņu audzinājis Lepina-Staļina partija. Būdam līdz galam uzticīgs proletariāta internacionālisma idejai, kvēls savas dzimtenes patriots, viņš ir īsts tautas vadonis. Visur, gan no parlamenta tribīnes, gan varenajās masu demonstrācijās Romā, Milanā, Florencē un citur atskan Palmiro Toljati balss, kas atmāsko kara kurinātājus, mēca darbaļaudis ticēt saviem spēkiem, cīnīt organizāciju un revolucionāro disciplīnu.

Darbaļaudis arvien vairāk apzinās, ka vienīgi komunistiskā partija rāda pareizo ceļu, pa kuru izkļūt no verdzības purva. Rakstniekam izdevies uzzīmēt vairākus spilgtus revolucionāros kustības vadītāju tēlus. Atmiņā paliek

Areco rūpnīcas arodbiedrības komitejas sekretārs Džakomo Laristo tēls. Savilpoti lasām, ar kādu pašizliedzību, cik drosmīgi šis vienkāršais cilvēks cīnās par strādnieku šķiras lietu, kurai tas atdevis visu savu dzīvi bez atlikuma.

Pēc Musolini režīma likvidācijas viņš iznāk no cietuma fiziski nomocīts, bet garīgi mozs. Kad Laristo, tāpat kā smiltiem viņa biedru, redz, ka angļu un amerikāņu atnestā «brīvība» nozīmē vēl smagāku verdzību tautai, viņš sepro, ka tam ir tikai viens uzdevums: jādodas atkal cīņā. Laristo nedomā par atpūtu, viņš neiet vieglākā darbā, bet tiecas uz «apakšu». Savu vietu tas atrod Areco rūpnīcas kolektīvā.

Laristo let bojā. Viņu smagi ievaino sadursmē un tas mirst Milanā cietuma kamerā lielā generalstreika sākumā. Taču tā nav bojā eja. Viņa nāve ceļ cīņai pārējos biedrus un iededzina daudzu krūtīs naida ugunis.

Tikpat aizraujošas ir arī epizodes par parlamenta deputāta Stefani Viskonti un viņa dēla Luidži revolucionārās cīņas gaitām. Stefani Viskonti, tāpat kā Laristo, kriet kaujas postenī, viņu nogalina uzpirkta bandita lode. Rakstniekam izdevies šos cilvēkus attēlot spilgti un pārliecinoši.

Uzskatāmi parādīti arī vairāki lauku darbaļaudis un pilsētu strādnieku tēli — Mateo Ciketi, Filipi, Venecijas strādnieki Arturo un Džulio Lano pārstāv itāliešu tautas labāko daļu.

Aizkustinoši lasīt, ar kādu cieņu un mīlestību Itālijas pilsētu un lauku darbaļaudis, tāpat pārējie godīgie labās gribas cilvēki, runā par Padoņju Savienību. Līdzās Palmiro Toljati vārdam biedra Staļina vārds tautā ir pats populārākais. Lielo Staļinu pieņem nabadzīgā Lombardijas zemnieka būdīņā un pilsētu strādnieku kvartālos.

Tāpat spilgti parādīts tautas naida pret reakcionāro valdību. Kad premjers generalstreika laikā pēc Viskonti noslepkavošanas dodas uz Venēciju, cerēdams izbēgt no «nervozās atmosfēras», strādnieki tam sarīko tādu sagaidīšanu, ka de Gasperi, runu nenoturējis, mūk atpakaļ. Taču stacija to atkal sagaida tūkstošiem ļaužu, kas vienā korī sauc, lai amerikāņu uzpirktā valdība vācas pie viņa.

Kā gan tas var būt citādi, ja muizniekam Gvido Kasino pieder septiņi tūkstoši hektaru zemes, kas pa lielākajai daļai pamesta atmātā, jo kviešus un kukuruzu var ņemt arī no Amerikas, kamēr pašu zemnieki mirst

badā! Vai gan nesavilpnosies pats dievticīgākais laukstrādnieks, ja muiznieka dēlīņš ar saviem Romas draugiem līdz nāvei piekauj sirmgalvi Antonio Prato, kas, izsalkuma spiests, nolauzis kunga tirumā dažas kukuruzas vāļītes? Kā gan lai jūtas Areco fabrikas strādnieka Ceka Ciketi sieva, ja viņas vīru nošauj fašisma ideoloģijas apmāts leitnants, kas savu slepkavas amatu mācījis Rietumvācijā no bijušajiem esesiešiem? Tas viss nevar palikt neso-dīts. Iedegas nenodzesams naida sārns. Kapitalistus pārņem izballes, viņi spiesti piekāpties. Tiklīdz valdība piekāpjas, tūlīt tiek pārtraukts arī generalstreiks. Tas izbeidzas organizēti, uzreiz visā valstī. Ja iepriekš pieņemta stunda. Un tas nobiedē kungus ne mazāk kā konflikts. «Lūk, pār visu zemi pacēlās viena roka. Tā deva savu vārdu zīmi, un miljoniem ļaužu kā viens vīrs paklausīja tai.»

Taču cīņa nav galā. Naivi domāt, ka visa kapitalistu nometne piekāpsies tautas priekšā. Nē, viņi maina tikai taktiku. Viss iepriekšējais bijis divu vārdu nometņu spēka pārbaude. Tautas demokrātiskajai fronteī vēl priekšā daudz grūtību, smagu cīņu un pārbau-dījumu. Vēl ciešāk jāsakļauj darbaļau-žu rindas, vēl augstākai jābūt revolu-cionarajai morālei un disciplīnai. To-mēr ikviens, kas stāties cīņas ceļā, apzinās, ka priekšā ir uzvara, jo nav varas, kas spētu to aizturēt, tāpat kā nevar aizkavēt dienas ausmu. Ikviens konflikts, streiks un demonstrācija ie-saista aktīvā cīņā aizvien jaunus dar-baļaudis masas.

Dmitrija Jerjomina romans uzrakstīts tik saistoši, ka lasītājs to nenoliks malā, pirms nebūs pārskirta pēdējā lappuse. Izšķirošos notikumus, kas šodien savijogu visu pasauli, rakstnieks ar satriecošu realismu un lielu ide-jisku spēku attēlojis maksas darbā.

Romanam ir daži trūkumi. Manu-prāt, autors par daudz sīki pakāvējas pie kamoristu Eno Seroa un viņa līdz-gaitnieka Monti nodarbībām. Tām vel-tītas veselas nodaļas. Tāpat par daudz uzmanības autors, šķiet, veltījis arī bankrotējošā rūpnīka Areco pārdzīvo-jumiem. Tai vietā gribētos, kaut rakst-nieks būtu vairāk padziļinājis vienu otru pozitīvo tēlu, piemēram, brājus Lano, kuri leimēti interesanti, bet pa-likuši neizveidoti. Taču jāatzīst, ka sa-līdzinājumā ar romāna pozitīvajām īpašībām, šie trūkumi ir visai sīki, nenozīmīgi.

Dmitrija Jerjomina romānu derētu iespējami drīzāk pārtulkot arī latviski, jo tas palīdzēs lasītājiem labāk orien-tēties starptautiskajos notikumos.

E. Damburs

Pārruna kārta

Par Andreja Upiša romāna „Jauni avoti” tulkojumu krievu valodā

J. ABIZOVS

Tulkošanas procesā tulkotājam jāveic ļoti lieli un grūti pienākumi. Viņam ar citas valodas līdzekļiem jāatveido oriģināls darbs, soli pa solim jāpārvar grūtības, ar kurām sadūries autors, pie tam nezaudējot perspektīvu, pastāvīgi paturot acu priekšā daļdarbu visumā. Tulkotājam lietiski jānot tas, ko izjutis autors, jāsaprot, kāpēc pie-lietots ikviens mākslinieciskais līdzek-lis, ko autors izmantojis, lai realizētu savu galveno iecerli, lai sniegtu tema-tiskā pamata idejisku atrisinājumu. Bez tā tulkojums pārvērtīsies par vienkāršu burtisku pārstāstījumu vārdu vārdā, kas dos visai aptuvenu priekš-statu par oriģinālu un bieži vien iz-kropļo tā garu.

Pamatveidē tulkošanas mērķis ir tā, ka nav vienīga, kādi principi likti tulkojuma izpratnes pamatā. Pietiek ar to, ka nepareizs bijis princips, lai aplāms izrādītos arī tulkojums.

Lai arī cik dīvaļi tas neliktos, taču mūsu tulkotāju vidū vēl sakpojas uz-skats, kas noliedz kuras katrus teore-tiskus principus vispār. Ja pamēģina-m, pamatojoties uz atsevišķu tulkotāju daudzskaitlīgām izteicienu sekcijas sānakamē un Latvijas Valsts izdevnie-cības redakciju padoņju sēdēs, formu-lēt iespējami skaidrāk un precīzāk šo principu, tad tas skanēs šādi:

•Tulkotājam nav jāgūdo par to, kas ir oriģināls. Viņa pienākums — bur-tiski pārtulkot vārdu pa vārdam, atstā-jot neizmainītu to kārtību. Autora pie-nākums — pūlēties, lai viņa darbs būtu daļdarbs. Tulkotājs no šim pūlēm ir atbrīvots. Ja autors darbs ir radošs, tad tulkotāja darbs ir trii mehanisks process, kas atsvabina tulkotāju no radošas piepūles.

Tamlīdzīgi tulkotāji parasti spriež, ka visi mēģinājumi iepriekš izprast ori-

ģināldarbu teoretiskā plāksnē ir pār-gudrība. Jebkādu runāšanu par to viņi uzskata par lieku. Tulkojumu apsprie-šanu viņi cenšas pārvērst vienīgi par tulkotāju «buku» konstatāciju. Tas, protams, nepaver nekādu iespēju no-pleinām, profesionālām teoretiskām pārrunām. Bet šāda veida pārrunas un apspriešana ir nepieciešamas.

Nebūt nedomādami laist darbā «kri-tikas rungu» pret tulkotājiem A. Du-kuru un M. Sūmani, esam nolēmuši izmantot tamlīdzīgām pārrunām ma-terialu, ko sniedz viņu veiktais A. Upiša romāna «Jauni avoti» tulkojums.

Pēc mūsu domām tulkojums māks-linieckā ziņā ir ievērojami zemā-kā līmeni par oriģinālu. Un galvenais iemesls, kāpēc tas notieks, pēc mūsu domām meklējams nepareizā pieejā ro-mana varoņu valodas tulkošanai. Tāpēc visas pārrunas aprobežosim vienīgi ar to, apzināti sašaurinot, ierobežojot trii profesionālo tematu.

Tulkotāju A. Dukura un M. Sūma-nes izpratnē mākslinieciskums šķiet kaut kas tāds, kas izplūdis pa visu oriģinālu, pielipis katram tā vārdam un, mehaniskisameklējot attiecīgo vārdu ci-tā valodā, saskaņā ar tulkotājam nezinā-miem likumiem, spontāni pāriet tulkojumā. Vajag tikai vienu pēc o-trā pārtulkot visus vārdus, kas ir oriģināla teikumā, lai šis teikums tulkojumā lezalgotos tajās pašās krāsās kā ori-gināls.

Turpretim īstenībā mākslinieciskums ir mērķis un šā mērķa sasniegšanai iz-raudzīto līdzekļu saskaņā; cilvēka attēlojamo darbu atbilstība vārdiem, ar kuriem tie izteikti, viņa būtības un viņa domu atbilstība.

Bet tulkotāji jau iepriekš atsakās sa-prast to, kurā kātrā gadījumā atsauk-damies uz autoru: tas taču esot viņa darbs — meklēt dažādās saskāņās un atbilstības, turpretim mums jāprobe-žojas ar mazumiņu: ka tikai mēs sa-meklējam vārdnīcā kaut cik noderīgus vārdus.

Runāt par mākslinieciskumu vis-pār, abstraktā plāksnē ir jucekliģa un būtībā gluži veltīga nodarbošanās. Izprāne šajā jautājumā vienmēr vi-labāk rodas vienīgi tādu pārrunu re-zultātā, kurās skarta konkrēta literāra parādība, noteikts daļliteratūras darbs, ko raksturo zināma noteikta daļrades metode, zināma noteikta idejiska mēr-ktieība un zināmas noteiktas stilistis-kas nostādnes.

Darbs, kura tulkojumu domājam iz-tīrāt, ir realistisks romāns. Bet rea-lisms, kā tas teikts Engēlisa klasiskajā formulējumā, prasa bez detaļu patiesi-guma patiesīgumu tipisku raksturu at-tēlošanā tipiskos apstākļos.

Tātad pārrunas jāsak no romāna raksturiem. Bet raksturi, kā zināms, ir par cilvēku pārveidota īstenība. Tā ir īstenība, kas ietvērusies individuā, kas izveidojusī to, kas uzspiedusi tam savu zīmogu. Raksturs nevar izturēties ne-motivēti, tas nevar runāt valodā, kas neatbilst katrai tā izpausmei, ja vien tas ir patiesām tipiskās rak-sturs. Aiz katras tā kustības, vārda un rīcības slēpjas dzīve. Un visas šīs kustības un vārdi, visas viņa rīcība kal-po daļdarbā tam, lai izteiktu ideju, kas rodas pamatproblemas atrisināšanas rezultātā.

Andreja Upiša realisms romānā «Jauni avoti» ir kritiskais realisms. Neapmierinātība ar īstenību lika viņ-am dusmu pilnam atstumties no tās, lika paust naidu pret to, parādīt Latvijas

lauku dzīves pamatu sairšanu devīn-padsmitā gadsimta beigās, parādīt au-gošo protestu. Pēc A. Upiša pareiza-jām domām vienīgi protesta gars, dum-pinieks var būt šajā dzīvē par vienīgo cilvēckīso tēlu.

A. Upišs centies slavināt cilvēku, pierādīt viņa pamatotās tiesības nebūt mierā ar nomācošo īstenību. Bet Mār-tiņa Robežnieka protestu savā pazistama-jā romānā rakstnieks atrisina pagaidām vienīgi morālī etiskā plāksnē. Zināmā mērā tas izskaidrojams tādejādi, ka viss Mārtiņam naidīgais apzinīgi leivir-za pašu konfliktu tieši šajā plāksnē. Ne jau gadījuma pēc Mārtiņš tiec Jānim Robežniekam: «Tu, tāpat kā tēvs, vien-mēr ar savu labo un sliktu». Ne-apzināti Mārtiņš saprot, ka te galvenais nav vis runas par to, kas ir «labs» un kas ir «slikt». Viņš saprot, ka visas šīs runas kalpo tikai vienam mērķim — panākt, lai viss paliktu kā bijis, aizka-vēt vecā noārdīšanu.

Bet Mārtiņa protests pagaidām vēl ir stichisks, neskaids, instinktijs. Bieži jo bieži viņš pats meklē iezīu tieši mo-rālī etisko pretrunu atrisināšanā.

Lūk, šī ierobežotība, kas izpaužas morālī etisko jautājumu atrisināšanā nodevušās šaurās pasaulītes parādīšanā, tad arī uzspiež zināmu zīmogu roma-na raksturiem. Tā varoņi runā daudz, abstrakti, izklāsta savus sen līdz galam izdomātos, sasāpējušos apsvērumus, pa-mato tos ar «autoritāšu sniegtiem pierādījumiem». Romāna varoņu valodai lielāko tiesu ir emocionāli pacilāte rak-sturs.

Taču tas viss vēl nedod pamatu ap-galvot, ka itin visi varoņi ir viena tips ļaudis, ka viņi visi ir spriedēlētāji ar vienādu dabu, ar vienādu domāšanas veidu. Un ja arī viņu valoda neiziet no pareizas, literāras valodas ietva-riem, tad tomēr katra varoņa valoda izpaužas tā raksturs.

Turpretim romāna tulkojumā visi tā varoņi runā ārkārtīgi vienādi, neda-biski, pārspīlēti svinīgi, runā nevis literārā valodā, bet gan vai nu kance-

lejas vai populārā filozofisku un teolo-gisku brošūru valodā. Un tas liek iz-turēties pret viņiem ar neuzticību.

Te tad arī duras acis, kā tulkotāju vainas dēļ dēļ mākslinieciskuma. Lūk, raksturīgs piemērs.

Jau pirmajā nodaļā Jānis Robežnieks pūkaiņām, «samākslotām frazēm sāk pierādīt brālim: «Latviešu zemnieks par visu pasauli mīl to zemes gabalu, ko iekopuši un kur strādājuši viņa tēvi. Mīl savu dzimteni...»

Mārtiņš tūdaļ pat pārtrauc viņu: «Tu runā kā avīze vai kā stāsts.»

Un galvenais nav tas, ka Mārtiņa leibildumus modinājusī sprediķošana Blaumana izmēto «Baltijas ozolu» garā, bet gan pats Jāņa valodas pār-spīlētais svinīgums, tās grāmātniecis-kais gludums. Ja atšķirība starp ik-dienas valodu un grāmatu valodu ne-būtu bijusi tik liela, vai gan Mārtiņš būtu to ievērojis!

Bet tulkojumā visi varoņi runā tieši grāmatu valodā. Tāpēc bieži vien tie izskatās pavisam nedabiski.

Nesim kaut vai veco Robežnieku. Tas ir briemīgs cilvēks, briemīgs ar savu varietismu, svētulību, cietsirdīgo fanatismu. Būdamis pārliecināts vecā aizstāvis, viņš visu laiku cenšas uz-veikt citus cilvēkus ar «autoritāšu sniegtajiem pierādījumiem», it īpaši ar svēto rakstu tekstiem. Bet tajā pašā laikā parastajā, ikdienas sarunā viņš lieto tos pašus vārdus, ko pārējie ģi-menes locekļi un kaimiņi. Taču, tulko-tāju nepareizās nostādnes dēļ vecais Robežnieks runā viscaur grāmatu va-lodā.

Un ja oriģinālā viņa vārdi «Es esmu par vecu» nepamudina latviešu lasī-tāju izteikt kaut kādas piezīmes, tad krievu lasītājs, uzdūries vārdiem «Я с таким старом», nevilus kļūst uzmanīgs. Šī uzmanība pāraug aizdomās, kad viņš tālāk lasa: «Мой старик ун-е впрямомъ мыпороча молодому» (oriģinālā pateikts ļoti vienkārši — «Mans vecais prāts nav priekš

Tulkojums 4. lappusē

JANKAS KUPALAS MUZEJĀ

Zem vitrinas etīkla atrodas vairāki kārtingi palielināti autogrāfi. Rokraksts, lēkas, pazīstams. Šis rindināts rakstis Maksims Gorkijs, bet glabājas tās Baltkrievijas PSR Zinātnu akadēmijas Jankas Kupalas literatūras muzejā. Nelielā apveikuma vēstulē Gorkijs nosaucis Kupalu par savu «nenogurstošu cīņas biedru».

Baltkrievu tauta rūpīgi glabā visu, kas saistīts ar tās lielā dzejnieka un dziesminieka vārdu. Viņa vārds dots vienai no Baltkrievijas galvaspilsētas ielām. Pilsētas centrālajā skverā uzcelts stāsts pieminēklis. Republikā ir skolas, kolhozi, bibliotēkas, teātri, kas nosaukti šajā dārgajā vārdā.

Pēckara gados Minskas centrā Engelsa ielā pie kāda nama parādījās plāksnīte «Jankas Kupalas literatūras muzejs». Tas kļuva par centru, kurā koncentrējas visi materiāli par dzejnieka dzīvi un daiļradi. Muzejā tagad jau ir liels skaits ar paša Kupalas roku rakstītu manuskriptu. Viņa dzejoļu un poēmu, kā arī dramatisko darbu oriģināli sameklēti Minskā un Viļņā, Maskavā un Leningradā. Vērtīga velte saņemta no Dņepropetrovskas archīva, kurā atrasti laika no 1909. g. līdz 1913. g. uzrakstīti 50 dzejoļu oriģināli. Muzejā izstādīti arī Kupalas pirmā krievu avīzē «Severo-zapadnij kraj» publicēti dzejoļu manuskripti.

Plaši izdevies parādīt baltkrievu tautas dzejnieka draudzību ar Maksimu Gorkiju. Nozīmīgas ir šādas rindināts dzejnieka autobiogrāfija: Krievu literatūrā mani visvairāk interesēja N. Nekrasovs, M. Gorkijs, A. Kolcovs, M. Lermontovs... Un it kā atbilde uz to skan Maksima Gorkija vārdi, ko viņš pateica gados, kad viņš savā krāšņumā izplauka Kupalas talants: «Aicinu skeptikus vēltit uzmanību baltkrievu jaunajai rakstniecībai». Šie vārdi atskanēja tieši tad, kad Kupalam bija sevišķi nepieciešams sirsnīgs, draudzīgs atbalsts, un tos pateica lielais Gorkijs. Socialistiskā realisma nodibinātāja dižā krievu rakstnieka Gorkija un baltkrievu dzejnieka Kupalas draudzība sevišķi nostiprinājās padomju laika laikā. Ne jau velti baltkrievu dzejnieks A. Glebovs vēltījies šai ievērojamajai draudzībai lielu skulptūru «Maksims Gorkijs un Janka Kupala», kas atrodas vienā no muzeja zālēm.

Dziļi iespaidu atstāj muzejā eksponētie Jankas Kupalas daudzie darbi, kas vēltīti baltkrievu tautas labākajam draugam Josifam Visarionovičam Staļinam. Dzejnieka dziesmas un dzejoļi plaši pazīstami visai padomju tautai. Lūk, tie krievu valodā, citu Pa-

domju Savienības tautu, kā arī tautas demokrātijas zemju valodās.

Pēdējā zāle. Lielā Tēvijas kara gadu liesmainie darbi. Viņa slavenais dzejolis Baltkrievijas partizāņiem un daudzās atskaņas uz to vairākos desmitos partizāņu avīžos, skrejlapās un plakatos, kuru skaits sniedzas tūkstošos. Šis dzejolis izraisīja vēl lielāku naida vētru pret okupantiem ienaidnieka aizmugurē. Tas krietni vien sekmēja partizāņu kustības izvēršanos plašumā visā Baltkrievijā.

Baltkrievu tauta sirsnīgi mīl Jankas Kupalas daiļradi. Tas sevišķi spilgti izpaudās dienās, kad Baltkrievijā norisa gatavošanās svinībām sakarā ar dzejnieka 70. dzimšanas dienu un viņa nāves 10. gadadienu. Atceres svinību sarīkošanai nodibinātā valdības komisija un Jankas Kupalas muzejs no visām Baltkrievijas malām liela skaita saņēmis vēstules no skolniekiem, studentiem, strādniekiem, kolchozu jauniešiem, kurās tie izteicās par dzejnieka daiļradi. Dažkārt aploksnēs atradās Jankam Kupalam vēltīti dzejoļi. Vairāki šādi dīzļas sirsnības un mīlestības apdvēsti darbi pienākuši no Molodečnas apgabala Radoškoviču rajona. Tur, dzejnieka dzimtenē Vjazinkā atklāta Jankas Kupalas literatūras muzeja filiāle.

Šajās dienās Jankas Kupalas vārdu piemin visā plašajā padomju zemē. Viņa muzejā no malu malām — Leningradā un Kijevā, Viļņā, Līvovā un daudzām citām vietām — pienāk pieprasījumi un lūgumi izsūtīt materiālus par dzejnieka dzīvi un daiļradi.

Bet arī muzejs saņem daudz ko jaunu. Nesen muzejā nākuši klāt vērtīgi manuskripti, kas dod iespēju dziļāk iekskatīties Kupalas daiļrades laboratorijā. Saņemts «Teiksmas par Igora kauju» tulkojuma melnraksts, ko uzskatīja par pazudušu. Pēc tā var spriest, cik uzmanīgi un rūpīgi Janka Kupala tulkojis baltkrievu valodā šo senās krievu literatūras pērlī. Saņemtas arī dzejnieka vēstules un autobiogrāfiski materiāli, kas attiecas uz pirmsrevolūcijas periodu.

Grūti aizpildīt robu, kāds radies sakarā ar visa Kupalas literārā archīva bojā eju Lielā Tēvijas kara laikā. Vācu fašistiskie iebrucēji to sadedzināja kopā ar namu Minskā, kurā tas atradās. Taču tiek darīts viss iespējams, lai vārtētu plašāk, bagātīgāk un daudzpusīgāk apgaismot lielā dzejnieka un dziesminieka dzīvi un daiļradi, tā baltkrievu tautas dižgara dzīvi un daiļradi, kura nemirstīgā balss pārskaņ šajās dienās visu Baltkrieviju.

S. Vershins

MUZIKAS KADRU KALVE

Emīla Dārziņa vārdā nosauktā desmitgadīgā muzikas vidusskola pie LPSR Valsts konservatorijas ir mūsu republikā jauna tipa mācību iestāde, kurā kopā ar muzikas disciplinām audzēkņi iegūst arī zināšanas vispārizglītojošos priekšmetos pilna vidusskolas kursa apmērā.

Skolas darbības sākumā audzēkņu sastāvā pārsvarā bija pianisti, bet jau nākošajos mācību gados sevišķi uzmanību te sāka pievērst stīgu, pušamo un sitamo instrumentu nodāju izveidošanai. Minēto nodāju uzplaukums deva iespēju pirmās pāris gadiem noorganizēt audzēkņu simfonisko orķestri — vienīgo šāda veida muzikāli vienību republikā. Orķestris D. Kuļkova vadībā pagājušajā mācību gadā piedalījās vairākos atklātos audzēkņu vakaros.

Jauns pasākums ir pirms pāris gadiem noorganizēta zēnu kora klase. Šeit audzēkņi līdztekus obligatajām muzikas disciplinām iepazīstas arī ar solo, ansambļa un kora dziedāšanas īpatnībām. Pagājušajā mācību gadā kora klases audzēkņi vairākas reizes piedalījās radiopārraidēs, audzēkņu vakaros un šefības koncertos.

Mācību gada noslēguma aktā 27. jūnijā ar sava darba rezultātiem klausītājus iepazīstināja vecāko klašu audzēkņi. Koncertā piedalījās jaunie pianisti un stūdzinieki, kā arī pušamo un sitamo instrumentu nodāju audzēkņi. No plašā koncerta dalībniekiem sevišķi jāatzīmē vijolnieces R. Talanes, čellistu O. Barskova un N. Lisičina, pianistu I. Slenges, G. Dukātes un V. Janča spēle. Labu sniegumu parādīja arī skolas absolvente L. Kalnāja (prof. V. Zosta klav. kl.).

Biruta Bergmane

—00—

UKRAINU LAIKRAKSTS PAR LATVIEŠU LITERATŪRU

Ukrainas Padomju rakstnieku savienības laikraksts «Literatūra i Gazeta» sācis sistemātiski publicēt atsevišķu padomju tautu literatūrā vēltītas tematiskas lappuses. 26. jūnija numurā laikraksts šādu tematisku lappusi vēltījis latviešu padomju literatūrā. Ievārdījumā rakstnieki V. Lācis, A. Sakse, J. Sudrabkalns, A. Grigulis, Z. Grīva, M. Kempe, E. Zāle un J. Grots nelieš rakstos pastāsta par saviem radošajiem nodomiem un plāniem. P. Baugis informē ukraiņu lasītājus par Latvijas Valsts izdevniecības darbu. Tālāk publicēts A. Upiša romāna «Plaisa mākonis» tulkojuma fragments un Br. Sauliņa dzejoļa «Kugi Rīgas ostā» atdzejojums. Pārskata rakstu par latviešu padomju literatūras pašreizējo stāvokli devis K. Krauliņš.

Par Andreja Upiša romāna „Jauni avoti” tulkojumu krievu valodā

Turpinājums no 3. lapa pusē

jaunajām gudrībām). «Гляжу на дела дьявола и жду — его десница еще достаточно сильна» (oriģinālā — «Skatos velna daros un gaidu — viņa elkonis vēl spēcīgs diezgan»). Latviešu «diezgan» lielāko lietu krievu valodā taču nemaz nemēdz tulkot, jo tās īpašības pakāpi, par kuru ir runa, parasti izsaka ar citiem līdzekļiem. Vārdu «достаточно» krievu valodā lieto ne jau katrs, turpretim «diezgan» latviešu valodā lieto ikviens. Šajā gadījumā attiecīgā jēdziena mehaniska izteikšana ar tam līdzīgu vārdu lievēš Robežnieka ikdienas valodā grāmatnieciskumu. Bez tam, nezin vai ir pareizi vārdu «elkonis» tulkojumā aizstāt ar «desnicu», ciktāl krievu valodā pēdējo galvenokārt lieto, runājot par dievu.

«Господь еще не разрушил сей дом, полный воюющих преступлений и грехов» (oriģinālā — «Kungs vēl nav apgāzījis šo sētu, uz debesīm kāpjot noziedzīgumu un grēku pilnu»). Literārizētais vārds «воюющий» Robežnieka mutē skan kā asa disonance, tas ir spilgti pierādījums par to, ka tulkojuma trūcis izjūtas.

«Внешняя красота есть гордость и искушение» (oriģinālā — «Ārīgs skaistums ir lepnums un kārdināšana»). Jā, «ārīgs» saskaņā ar vārdnīcu tulkojams kā «внешний», bet tas vēl nebūt nenozīmē, ka Robežnieks lietojis šo vārdu tajā nozīmē, kāda ir krievu vārdam! Un neapšaubāmi, ka attiecīgajā gadījumā pats no sevis prasīt prasās šāds tulkojuma variants:

«Та красота, что снаружи...» Visumā Robežnieka valoda oriģinālā ir vienkārša un dabiska. Tas raksturīga teizme ir vienīgi pārtarniekiem gluži saprotamā pārspilētā, hipertrofizētā pieķeršanās citiem un teicieniem, kas nēmti no svētiem rakstiem. Un ja tas ir nedabiskums, tad to var nosaukt par

«dabisku nedabiskumu», par cik tas ir mākslinieciskā ziņā motivēts. Vecais Robežnieks mēdz apstulbināt klausītāju ar dārdošiem baznīcas vārdiem, hipnotizēt to ar šo vārdu leratos, smadzenes stindzinošo iedarbību.

Bet vecais Robežnieks taču ne jau vienmēr runā grāmatu valodā. Viņš tikai izmanto no svētiem rakstiem ņemtus izteicienus un frāzes, tikai lieto tās. Bet visu pārējo, itin visu, kas nav perifrazes un citāti, viņš izsaka vienkāršā valodā. Nesapratuši to, tulkojāji tad arī ievērojami kaitē mākslinieciskumam.

Tas vēl nav viss. Kad vecais Robežnieks tulkojumā smagi dārdina it kā no bibeles ņemtus (bet īstenībā tulkojuma izdomātus) vārdus, ir pārākpts ne vien mākslinieciskums, bet pat rodas gluži vienkārši īstas aplamības.

Lūk, fakti. «Скорое воздвигнется (?) рука господня. Кто соблазняет другого, того он судит у своих же чад (?)», как однажды Иова... без благословения Иова...»

Kas tad tas? «Воздвигнется рука»... Tas nav nedz baznīcslavu, nedz krievu valodā. Un «судить у чад» ir vienkārši tulkojuma nepietiekamas iedziļināšanās sekas, rezultāts, kas iegūts, pārtulkojot tekstu burtiski, vārdu vārdā no latviešu valodas.

Lasām oriģinālu: «Driz pacelsies твоя кунга рока. Кас апрогрина циту, то viņš sodis pie paša bērniem, kā reiz Ijabu... Bez Ijaba svētības...»

Pilnīgi skaidrs, ka tulkojumā vajadzēja būt «в его чадах», bet nevis «у его чад»!

Analogs piemērs. «Да не посетит господь твоих словес у чад» (oriģinālā — «Lai dievs nepiemeklē tev tavus vārdus pie paša bērniem...»).

Vajag tikai Robežniekam pateikt: «Бог не дает себя на хуление»,

lai krievu lasītājs ievērotu, ka tā ir nedabiska konstrukcija, kas izveidota, cenšoties radīt baznīcslavu variantu, un ka te pats no sevis prasās «Господь не допустит погупания над ним», jo oriģinālā teikts: «Dievs nelaujas apsmieties».

Vēl viens piemērs, kas raksturo tulkojuma nepietiekamo iedziļināšanos, kuras dēļ vecais Robežnieks romāna «Jauni avoti» krievu tulkojumā runā nedabiski.

«Иди по пути, определенному тебе господом богом, законом и разумом, — тогда не собьешься. Тогда не будешь взывать о сожалении. Ибо благодать отца укрепляет дом детей его» (oriģinālā — «Tad tev nebūs žēl. Jo tēvu svētība uzcel bērniem stipru namu»). Bet īstenībā tulkojumā vajadzēja būt pavisam vienkāršam: «Иди... И не будешь жалеть (ва) — не пожалеешь». Ибо отцовским благословением дом детей укрепляется.

Tātad ne jau bibelismi ir vainīgi, ka vecais Robežnieks runā romāna krievu tulkojumā nedabiski. Vainīgi ir tulkojāji, jo viņu valoda neatbilst autora izveidotajam un notēlotojam raksturam.

Analogs stāvoklis tulkojumā ir ar dumpinieku, protesta garu Mārtiņu. Ar viņš tulkojuma vainas dēļ nerunā vienkārši, dabiski, tikai viņu vainas dēļ viņam viss iznāk samākslots. Bet viņš taču ir vienkāršs zemnieku puisis! Neapšaubāmi, būtu bijusi rupja kļūda tulkojumā izlietot dialektismus, vulgarismus, pieļaut atkāpšanos no literāras valodas normām, ja tos nav lietojis, ja to nav pieļāvis pats Andrejs Upišs. Bet lieta tā, ka krievu literāras valodas ietvaros ir milzums daudz iespēju ar daudz un dažādu sinonīmu līdzekļu palīdzību attēlot vienu un to pašu parādību, ņemot vērā runātāja sociālo raksturu.

Kā to rakstījis akademikis V. Vinogradovs, «Vārds laistās sociālās vides ekspresīvās krāsās. Atspoguļojot valodas subjekta personību (individualo vai kolektīvo), raksturojot viņa sniegto

LATVIEŠU AINAVU MEISTARS

Jāņa Liberga darbu izstāde

Valsts latviešu un krievu mākslas muzejā atklāta latviešu tēlotājas mākslas savdabīgā meistara Jāņa Liberga darbu izstāde, kas ļauj iepazīties ar šā Rīgas skatītāju plašajam masām līdz šim tikpat kā nepazīstamā realistiskās glezniecības pārstāvja vairāk nekā 300 darbiem.

Jānis Libergs dzimis 1862. gadā Kurzē, Lestenes pagastā, zemnieka ģimenē. Jau bērnībā nākamais mākslinieks sāk interesēties par zīmēšanu. Šī interese kļūst aizvien dziļāka skolas gados. Taču tikai divdesmit astoņu gadu vecumā, kad viņš jau ir pabeidzis Irlavas skolotāju semināru un kādu laiku strādājis par skolotāju, Libergs gūst iespēju piepildīt savu senloto sapni. Viņš dodas 1890. gadā uz Pēterpili un iestājas Stiglica zīmēšanas skolā. Tur savu skolotāju — tā laika ievērojamu mākslinieku-realistu vadībā viņš neatlaidīgi izkopj savas dotības un nostājas uz vienīgā pareizā ceļa mākslā — uz dzīves realistiskās attēlošanas ceļa.

Pabeidzis 1896. gadā ar teicamām sekmēm Stiglica skolu, Libergs iegūst tiesības uz ārzemju komandējumu. Pēc studiju ceļojumā ārzemēs aizvadītā gada viņš atgriežas Krievijā un apmetas uz pastāvīgu dzīvi Pēterpilī, kur stājas darbā par zīmētāju juvelieru firmā Faberže, kas pirms Oktobra revolūcijas bija viens no lielākajiem šāda veida uzņēmumiem visā Krievijā. Šajā firmā Libergs nostrādā 20 gadus.

Pēc viņa zīmējumiem izgatavoti ļoti daudzi augstvērtīgi juvelieru mākslas darbi, it īpaši sudraba izstrādājumi nozarē, kas vairākkārt izpelnījās premijas dekoratīvās mākslas darbu izstādēs gan Krievijā, gan ārzemēs.

Dziļi un iejūtīgi mīlēdams dabu un cilvēkus, Jānis Libergs visu savu brīvo laiku veltīja studijām. Būdam liels zīmētājs un smalks kolorists, viņš pievērsās glezniecības visgrūtākajai tehnikai — akvarelim. Šai tehnikā radītie meistara darbi parstēdz ar savu krāsu spēku un pilniskāību. Viņa akvareļi bieži vien var mēroties ar citu gleznotāju darbiem, kas gleznoti ar eļļas krāsām.

Nē Liberga akvareļainavām vēsmo spirts optimisms un Mēla emocionalitāte. Labākajās no tām mākslinieks ar izcilu meistariību parāda savas dzimtenes īpatnējo dabu un paejas līdz īstiem realistiskās ainavu glezniecības kailgaliem. Liberga darbos viscaur izpaužas viņa humanista pieeja visam redzētajam un attēlotajam, it īpaši da-

bai. Viņš objektīvi atklāj un parāda tās skaistumu un diženumu.

Uzskatīdams par savas daiļrades pamatu visa redzētā patiesīgu attēlošanu, mākslinieks cenšas ne vien parādīt skatītājam to vai citu dabas stūrīti, bet arī saturīgi un pilnīgi pastāstīt viņam par to. Izraudzīdams ne dabas lielas un bagātās daudzveidības visnozīmīgākās un visspilgtākās parādības, Jānis Libergs cenšas panākt, lai viņa ainavām būtu iespējami lielāka mākslinieciskā izteiksmība un skaistums.

Gaišs dzīves apliecinājums ietverts viņa parādītajās, saules gaismas pārpūdinātajās pavasara palu ainavās, ziedošajos dārzos, tirumos un labības druvās.

Dziļi jo dziļi pazīdams dabu, Libergs lieliski pratis parādīt to visdažādākajos dienas un nakts brīžos. Ar lielu teiktību gleznotājs parāda tā sauktās «baltais nakts» svingo mieru un dzejisko majestātiskumu.

Arī savās daudzajās skicēs Jānis Libergs katram saprotamā un spilgtā realistiskās glezniecības valodā stāsta par Latvijas un Krievijas bagāto un daudzveidīgo dabu.

Dziļi cienīdams un augstu vērtēdams krievu realistiskās mākslas kultūru, kas vienmēr vērsusies pret kosmopolitisko mākslu, dekadenci, futurismu un iepriekš nesamierināmu nostāju arī pret visiem citiem «ismiem», kas viens pēc otra nāca modē Rietumos, Jānis Libergs līdz pat sava mūža pēdējām dienām — viņš miris 1933. gadā — bija un palika realistisko tradīciju uzticams piekritējs un izkopējs.

Sāda nostāja mākslas jautājumos, kā arī Liberga nevēlēšanās atgriezties buržuāziskajā Latvijā nepavisam nebija pa prātam buržuāziskās Latvijas panīkstošās kultūras apoloģietiem. Piešķirtījusi Libergu ar vieglu roku «mākslas konservatoriem», reakcionārā buržuāziskā kritika centās pilnīgi noklusēt mākslinieku un viņa daiļradi, centās izdzēst viņa vārdu no latviešu tēlotājas mākslas vēstures.

Taču visi šie pūliņi bija veltīgi. Jāņa Liberga daiļrades mantojuma nepelnītā noniecināšana aizvadītajos gadu desmitos nesēja un nespēj mazināt tā nozīmi. Padomju Latvijas darbaļaudīm viņa darbi vienmēr būs mīļi un tuvi tajos ietvertā gaišā optimisma un dzīves apliecinājuma dēļ, tās dzīlās patriotiskās mīlestības dēļ, ko Jānis Libergs vēltījis dzimtenes dabai.

A. Eglītis

literārā, bet kancelejas valodā: «Я, как осужденный, который бежит от наказания, но, будучи пойман, связан, лякнет (?) к земле».

Un jau nepavisam Mārtiņam nepietāvs sentimentalais «Плутровка! Как ты меня дразил!» ar kuru tulkojāji izteikuši latviešu vārdu «blēdniece».

Visā visumā Mārtiņa valoda tulkojumā ir nedabiska.

Par to liecina kaut vai šādi viņa teicieni.

«— Там он теперь созерцает результаты своей веры и правды. Пусть лицедействует свое заблуждение...» (oriģinālā — «Tur nu viņš skatās savas ticības un taisnības gala panākumu. Lai redz, savus melus vaigu vaigā...»).

«Ты воплощение всего нашего более мерзкого, что только может придумать человек» (oriģinālā — «Tu esi viss, ko vien cilvēks nekritraku var iedomāties»).

Tie ir tikai atsevišķi piemēri. Vairākus citus veselus viņa runas fragmentus, kas duras acīs ar tādām pašām aplamībām.

Vai tad Mārtiņa tēls, šādi atveidojot viņa valodu, nenobāl, nepārkļājas ar spriedelēšanas rūsū? Tas notiek katrā ziņā. Bet, ja jau tā, tad tas nozīmē, ka līdz ar to mazinās lasītāja simpatijas, ko viņš dāvā Mārtiņam, tas nozīmē, ka līdz ar to liegta iespēja maksimāli pilnīgāk tikt skaidrībā par romāna varoņu savstarpējām attiecībām. Romāna tulkojumā varoni runā patiesām garlaicīgā, spriedelētāju valodā.

Tulkojāji var norādīt ar pirkstu uz katru vārdu un pateikt: «Oriģinālā bija tieši tāds vārds, kas pēc vārdnīcas atbilst šim. Pārtulkots ir pilnīgi precīzi». Bet viņu pienākums taču ir dot nevis vārdu aptuveno nozīmi, nevis to izteiksmiski loģisko nozīmi vien, bet gan notēloto varoni pareizi, tikai viņam raksturīgiem vārdiem. Katrā gadījumā viņu pienākums bija parūpēties par to, lai varoni romānā būtu laudis, kas izsaka savu viedokli, parādot sašutumu

Turpinājums 5. lapa pusē

PSRS Padomju arhitektu savienības valdes plenums

Nesen Maskavā notika PSRS Padomju arhitektu savienības valdes XIV plenums, kas bija veltīts arhitektoniskā ansambļa un pilsētu apbūves jautājumiem.

Parlājs un valdības lēmumus par pilsētu celtniecības jautājumiem ir vairāki norādījumi, kas tieši skar ansambļa problēmu. Sajos dokumentos īpaša uzmanība veltīta šādiem momentiem: kompozīcijas vienības saglabāšanai, veicot pilsētas apbūvi, arhitektūras klasiskā mantojuma izmantošanai, jauna satura meklējumiem pilsētas arhitektūras un celtniecības tehnikas pielietošanai. Padomju pilsētu jaunajos kompleksos jārod spilgtā izpausme mūsu laikmeta dīzeņam un varenībai, staliniskajai gādībai par cilvēku, socialistiskās dzīves skaistumam.

Tā atrisina šo problēmu padomju arhitektūra, kurai pirmajai pasaules arhitektūras vēsturē ir reāla bāze, lai radītu viengabalainu arhitektoniskus ansambļus visas pilsētas mērogā.

Arī tagad mums izvirzīta viena no aktuālajām problēmām — radīt padomju arhitektonisko ansambli. Šī problēma prasa, lai notiktu plaša radoša tās apspriešana, ciktāl vēl nav pietiekami skaidri noteiktas galvenās likumības ansambļa radīšanai mūsu pilsētu konkrētajos apstākļos, ņemot vērā to jauno socialistisko saturu, jaunās apjomus. Tāpēc arhitektoniskā ansambļa jautājumiem veltītais PSRS Padomju arhitektu savienības valdes XIV plenums bija svarīgs un ļoti galdivs notikums.

Plenuma darba gaitā, izmantojot par reāliem paraugiem atsevišķu pilsētu konkrētos ansambļus, bija dota iespēja pārliecināties, kādus daudzveidīgus specifiskus jautājumus vajadzēja atrisināt savā jaunradē un praksē šo pilsētu arhitektiem.

Stalīngradā priekšplānā izvirzīta problēma radīt monumentālu pilsētas centru, tās galvenās magistrales, krastmalas un laukumus. Varonpilsētas vienota viengabalaina ansambļa radīšana ir visu padomju arhitektu goda pilns uzdevums.

Leningradā J. V. Staļina vārdā nosauktā prospekta plānojumā un apbūves projekta autoriem izvirzījās īpatnēji jauni idejiski un mākslinieciski uzdevumi. Vajadzēja atrisināt svarīgo jautājumu par magistrāles stāvokli pilsētas plānā un par tās sasaistīšanos ar centru, par ielu sadalīšanu atsevišķos posmos, par to, cik stāvu augstām jābūt jaunajām ēkām, par to, cik tālu tām jāatrodas no ielas malas un citā

no citas, par laukumu izvietojumu un raksturu.

Kijevā, atjaunojot pilsētas galveno magistrali — Kreščatiku ielu, rastis pareizs telpisks atrisinājums. Apbūvi raksturo visai interesantas lēzmes. Ņemot vērā Ukrainas galvaspilsētas savdabīgo reljefu, pavērtas perspektīvas uz apkaimē esošajām augstienēm, izdarot pārtraukumus fasādu frontes vienlaikus līnijā, papildinot ielas ansambli ar apstādījumiem.

Minskā veldo galveno magistrali — Sovetskajas ielu līdz ar pilsētas centrālās daļas ansambli, balstoties uz klasiskās un padomju arhitektūras labākajiem paraugiem, radoši pārstrādājot tos. Sovetskajas ielas ansambli organiski iekļauja jaunie un rekonstruējamie laukumi, parki, bulvari, skverī, nodrošinot prospektam daudzveidību un tajā pašā laikā arī gleznainu viengabalainību.

Maskavas galvenais arhitekts A. Vlasovs iepazīstināja ar kompozīcijas principiem, plānojot magistrāles un augstbūves Maskavas arhitektoniskajā telpiskajā atrisinājumā, kā arī ar šo elementu organizējošo lomu un stāvokli pilsētas plānā.

Referāti, radošā darba ziņojumi un daudzās runas debatēs apliecināja, ka aplūkojamā ansambļa jaunrades problēma aptver daudz dažādu un daudzveidīgu konkrētu jautājumu arhitektūras teorijā un praksē. To skaitā ir jautājumi par padomju arhitektonisko ansambļu idejisko un māksliniecisko saturu, par augstbūvju lomu un nozīmi pilsētas ansambļa izveidošanā, par ansambļa veida apbūves pamatprincipu attiecināšanu ne vien uz pilsētas centrālajām daļām, bet arī uz vienkāršiem dzīvojamu namu kvartāliem ārpus tām, par monumentālās dekoratīvās mākslas lomu un vietu ansambli utt. Šī problēma paver padomju arhitektiem neredzētas iespējas ansambļveida celtniecībā, iespējas, kurām pamatā ir socialistiskā plānveidīgā tautas saimniecība.

Taču daudzas runas parādīja arī, ka ir vēl tādi arhitekti, kas, projektējot celtni, nedomā par to, vai un kā tā harmonēs ar attiecīgajā ielā vai kvartālā agrāk uzceltajām ēkām, ar apkārtni dabu. Visu savu uzmanību šie arhitekti pievērš vienīgi atsevišķai, «savai ēkai», bet pilsētas vispārējās intereses aizmirst. Rezultātā bieži vien ievērojamā mērā paliek neizmantotas milzu priekšrocības, ko dod mūsu pilsētu celtniekiem padomju socialistiskā iekārta.

Ar to nedrīkst samierināties. Stingri

K. PLOKSNE,
Latvijas PSR Padomju arhitektu savienības valdes atbildīgais sekretārs

Jākritizē visi arhitekti, kas atraujas no lielu vispārēju uzdevumu risināšanas pilsētu celtniecībā un nodarbojas tikai ar atsevišķu objektu projektēšanu, nerēķinoties ar visas pilsētas interesēm.

Arhitektiem izvirzītie jaunrades uzdevumi ir sarežģīti tajā ziņā, ka viņiem pareizi jānosaka vispārējā arhitektoniskā un mākslinieciskā ideja pilsētas celtniecībā un tā jāietver vienotā, viengabalainā, nedalītā ansambli, jānodrošina tāds gāvoklis, lai mazākavariģais būtu pakļauts galvenajam, jāatrod pareizie samēri magistrāļu un laukumu, kā arī atsevišķu ēku arhitektūrā. Tas rāda, cik milzīga nozīme pilsētu celtniecībā ir vienotai iecerai, vienotam plānam. Ģenerālplāns ir galvenais pilsētas celtniecības dokuments, kas nodibina un nosaka nepieciešamo kārtību, bez kuras nav iedomājama pilsētas celtniecība.

Taču runātāji plenumā norādīja, ka ne jau vienmēr ģenerālplānu konsekvēnti un nelokāmi realizē dzīvē. Ne jau vienmēr arhitekti ar nepieciešamo neatlaidību cīnās pret pilsētu celtniecības disciplīnas pārkāpējām. Daudzi runātāji minēja ne mazumu piemēru, kad jaunizbūvēto vai rekonstruēto magistrāļu un laukumu mākslinieciskais, izteiksmīgums mūsu pilsētās mazinājies, tāpēc ka tika pārkāpti pilsētu celtniecības pamatprincipi un nebija ievērotas izstrādātās un apstiprinātās pilsētas ģenerālplāns.

Ne jau vienmēr Arhitektūras pārvaldes organi un pilsētu galvenie arhitekti pietiekami efektīvi vada celtniecību. Dažos gadījumos pieļauj celtniecības sadrumstalošanu, nenoārd mazvērtīgas ēkas un jaunas celj vienīgi tur, kur ir brīva vieta. Resoru ietekmē celtniecību izvērš nevis ap galvenajām magistrālēm un laukumiem, bet gan pilsētu periferijā. Netiek izpildīts galveno magistrāļu apbūves detalizētais projekts saskaņā ar celtniecības pirmajam posmam paredzētajam shēmām.

Sakarā ar to izvirzījās jautājums, ka nepieciešams stingri nosacīt pilsētu rajonu rekonstrukcijas noteikumus un precizēt nolikumu un instrukcijas pilsētu plānošanai un apbūvei, kā arī paplašināt pilsētu galveno arhitektu tiesības.

Plenumā norādīja, ka, radot ansambļus, ir ļoti svarīgi izlietot ne vien tās iespējas, ko sniedz arhitektūra, bet arī visu, ko dod sintezē ar to citas mākslas — tēlniecība un monumentālā

glezniecība. Sakarā ar lielajiem un dziļi idejiskajiem uzdevumiem, kas izvirzīti padomju arhitektūrai, dažādu mākslas nozaru sintezē mūsu apstākļos iegūt sevišķi svarīgu nozīmi. Ansambli organiski iekļaujot monumentālā skulptūrā attīsta arhitektūras kompozīciju, padara daudz uzskatāmāku tajā ietvertā idejisko ieceri, pastiprina radītā arhitektūras tēla iedarbību.

Citos gadījumos monumentālā skulptūra pati ir ansambļa galvenās idejas paudēja un visas tā kompozīcijas pamats. Tas nozīmē, ka ja radīti idejiskā satura ziņā dziļi nozīmīgi un apmēros ļoti lieli monumenti, kas nosaka pilsētas laukumu un magistrāļu jauno seju, jauno izskatu.

Ļoti svarīgu posmu padomju arhitektūras attīstībā ievadīja pēc biedra J. V. Staļina iniciatīvas sāktā augstbūvju celšana Maskavā. Maskavas celtnieki risina ārkārtīgi nozīmīgas problēmas — organiskā vienotībā ar augstbūvēm izveido plašus ielu, laukumu un veselu pilsētas rajonu ansambļus. Viņi rada jaunu mūsu zemes galvaspilsētas siluetu un atklāj jaunus perspektīvas pilsētas kā milzīga viengabalaina, nedalīta ansambļa tālākajā attīstībā. Par to varēja pārliecināties, aplūkojot īpaši izstrādēto parādītos tehniskos zīmējumus un atsevišķu Maskavas rajonu maketus.

Atjaunošanas un rekonstrukcijas darbi izvirza pilsētu celtniekiem ļoti asā formā jautājumu par arhitektūras pieminekļu vietu pilsētu arhitektoniskajos ansambļos, veidojot magistrāles un laukumus. Arhitektūras pieminekļi, kas saglabājušies līdz mūsu dienām, taču ir ļoti vērtīgi palīgīdzekļi PSRS tautu materiālās kultūras vēstures studēšanā. Tas uzliek par pienākumu arhitektiem, kas nodarbojas ar jaunu ēku celtniecību senās pilsētās, ar sevišķu uzmanību izturēties pret arhitektūras pieminekļiem, iekļaujot tos ielu un laukumu ansambļos.

Ļoti daudz prasību vērsās pret PSRS Arhitektūras akadēmiju sakarā ar to, ka zinātniski teorētiskās darbības atpalcība arhitektūras nozarē atzīmē arī jaunrades prakses virzīšanos uz priekšu, līdz tai kļūst bagātāka. Līdz pat pēdējam laikam tikpat kā nav publicētu darbu par ansambļa celšanas teorijas jautājumiem, tāpat arī darbu, kuros būtu vispārīgā milzīgā pieredze, kas iegūta padomju pilsētu celtniecībā. Runātāji izteica lūgumu PSRS Arhitektūras akadēmijai, lai tā, vispārīnot celtniecības pieredzi, norādītu ceļus un metodes ansambļu radīšanai mūsu pilsētās.

Bez jau pieminētajiem sevišķi nozīmīgajiem jautājumiem, kas attiecas uz aplūkojamo problēmu par ansambli padomju pilsētu celtniecībā, runātāji skāra arī citus visai svarīgus jautājumus.

To skaitā bija jautājums par dzīvojamu māju tipa projektiem, ciktāl dzīvojamā namu kvartāli, būdami pilsētas apbūves pamats, nosaka tās arhitektūras vispārējo raksturu un kvalitatīvo līmeni.

Tāpat plenumā norādīja, ka dažās pilsētās daudzos gadījumos ir ļoti zema kvalitāte tā sauktajām mazajām arhitekturnas formām (stabiem, žogiem, kioskiem utt.).

Plenumā pleskārs arī jautājumam par projektēšanas stāvokli un projektu dokumentāciju. Izrādījās, ka projektēšanas laukā nav viss kārtībā. Daudzās projektēšanas darbnīcās vērojama amatneciska pieeja arhitektūrai, to nemaz neuzskata par mākslu. Runātāji aicināja republiku Padomju arhitektu savienības pievērst uzmanību šim jautājumam.

Darba nobeigumā PSRS Padomju arhitektu savienības valdes XIV plenums pieņēma rezolūciju, kurā norādīti augstāk minētie galvenie momenti un izteikts aicinājums arhitektiem pilnvērtīgi savus meistarību. Rezolūcijā uzsvērts, ka arhitektu meistarības un arhitektūras darbu idejiskās un mākslinieciskās kvalitātes celšanā liela nozīme ir principiālai, prasmīgai profesionālai kritikai un paškritikai.

Plenuma darbs apliecināja, ka arhitektoniskā ansambļa jēdziens mūsu apstākļos nav vairs radoša darbnīca vai zinātnieka abstrakta iecere. Būdam arhitektūras idejiskās un mākslinieciskās kvalitātes augstākais kritērijs, ansamblis saistīts ar arhitektūras un monumentālās mākslas attīstības vispārējo procesu, kā arī ar radošo darbu visās pilsētu celtniecības jomās.

Visi šie jautājumi, kuriem pievērsa uzmanību savā darbā plenums, tikpat asā formā izvirzījušies arī mūsu republikas arhitektu saimei, prasot, lai tos atrisinātu pēc iespējas ātrāk. To uzskatāmi apliecināja Rīgas pilsētas ģenerālplāna radošā apspriešana, pilsētas laukuma plānošana, pirmās augstbūves projektēšana Rīgā u.c. Mūsu republikas arhitektiem, tāpat jāatrisina ļoti svarīgā jaunrades problēma — jārada Padomju Latvijas pilsētas viengabalaini arhitektoniski ansambli, kuros būtu atspoguļots Staļina laikmeta dīzeņums un skaistums.

Turpinājums no 4. lapa pusē

priekšajoties, brīnoties, bet nevis spriedētāji, kas pamācā visus kopā un katru atsevišķi.

Lūk, šādā pamācošā, bet nevis dusmu pilnā valodā runā ar tēvu Jānis: «— Честь хозяина, честь хозяина!... Где же она? В твоих запястьях и мозолистых руках, в твоих пнях покрытой пустоши, что вокруг нас? Оставь, отец, свое непомерное высокомерие. Батрак ты есть, и ты останешься... » (originalā — «Saimnieka gods, saimnieka gods! Kur tad viņš ir? Tavoš ielāpš, tavās tūlnālnās rokās, tavā postāzā celmajā, kas rīnī apkārt? Met nu nost, tēv, to lielo lepību. Algādzis tu esi un paliksi... »).

Lūk, varētu domāt, originala valodas precīza atveidojuma paraugs. Bet īstenībā tā ir tikai originala valodas verdziska kopēšana.

Sākot jau ar to, kāpēc gan «saimnieka gods» katrā ziņā bija jāpārtulko ar vārdiem «честь хозяина», bet nevis «хозяинская честь», kas skanētu daudz dabiskāk un sarunai piemērotāk? Kāpēc vienā gadījumā bija jāizlasīja originalā trīs reizes atkārtotais vārds «tavs»? Daudz dabiskāk skanētu, ja Jānis teiktu: «в твоих запястьях, в твоих мозолистых руках, в твоих пнях... » Tulkotājiem tikai vajadzēja izlaist vienu atkārtojumu un aizstāt to ar šajā vietā pilnīgi nenozīmīgo saikli «я», kas vienīgi tuvinā teikumu grāmatu valodai, lai Jāņa runa kļūtu par kaut kādu tiesu mazāk dabisku. Kāpēc gan bija jāpārtrauc Jāņa runa ar kancelejisķiem pielikumiem «в твоих, пнях покрытой...», kad varēja pietikt vienkāršāk un dabiskāk: «в твоей пустоши, где одни пенки вокруг»? Kāpēc gan vienkāršais tulkojums «оставь» tūtu savu garostu? bija jāizstāj ar samākslotu, vārdus «lielā lepībā» pārtulkojot kā «непомерное высокомерие», kad jau tam vien, ka tulkojumā abi šie vārdi ir no vienas saknes, vajadzēja likt atšķirības no šādas vārdu rotas, ko autors nemaz nav paredzējis? Kāpēc bija katrā ziņā jātulko «батрак ты есть», tāpēc nevarēja lietot dabisko krievu

sarunas valodas variantu «Был ты батраком, и ты останешься»?

Ar vienu vārdu sakot, rodas tūkstoti «kāpēc». Un atbilde ir viena: tāpēc, ka tulkotāji tulko vārdus, bet nevis noteļu ar vārdiem cilvēku.

Jaunā zemnieku meitene Zetipa, kurai nepavisam nav prātā runāt tā, kā tas pieņemts «pie kungiem», neviņas, pašai negribot, sāk izskaidroties istā pilsētas jaunkundzītes valodā. Tulko tāji liek viņai teikt «Невыносимо...» kur originalā ir «изтүрēt nevar» un kur tulkojumā tādā vajadzēja būt «не могу больше» vai «мочи нет». Un viņa spriedē ar kancelejisķiem frazēm, izteicējiem, kas pilnīgi skaidri un acīm redzami viņai nav raksturīgi:

«Мне хочется такой жизни, при которой, проснувшись утром, думаешь: можно встать — если хочется, можно вздремнуть еще часок... Ты говоришь мне о каких-то больных ледах, поносных ве, мутьи, возбуждаешь вражду...»

Originalā šī vieta skan tā:

«Ман грибас тātu dzivi, kad, rītā pamodies, domā: vari celties — ja patīk, vari vēl stundu pagulēt... Tu runā par nezin kādām lielām lietām, zaimojies, sajauk, naidu cel...»

Val patiešām tulko tāji nesajuta, nemanīja, kāda kļiedzoša nesaskaņa rodas, liekot blakus vārdus «мутить» un «возбуждать вражду»? Kā to rāda viss tulkojums, viņi nav to manījuši, nav jutuši, pat vēl vairāk — aizstāvēja un aizstāv līdz pat šim laikam savas tiesības tulkot tieši tā.

Tāpēc gluži pamatoti ir šādā gadījumā piemēra pēc parunāt par vienu vārdu.

Vecais Robežnieks un Mārtiņš jau sen apzinās, ka viņi ir ienaidnieki. Mārtiņš atklāti un tieši pasaka to: «Mēs esam divi nāvēgi ienaidnieki...»

Vecais Robežnieks vārda pilnā nozīmē ledzen kapā savu meitu. Un kad viņas līdži izņem no cilpas, Mārtiņš ar varu pievērš tēvu pie mirušās meitas. Krievu lasītājs ar izbrīnu lēvēro, ka Mārtiņš pie tam «дружески улы-

бается», gluži tāpat runā un uzliek tēvam roku uz pleca.

Kā gan var gadīties, ka vecā Robežnieka nāvēģis ienaidnieks šādā brīdī izturas «draudzīgi»? Lūk, šis moments tad arī ir ļoti zīmīgs mākslinieciskā ziņā. Andrejs Upits liek sadurties diviem dažādiem jēdzieniem — «naidam» un «draudzībam», nosaucot slepena, apslēpta, taču sirds dziļēs verdošā, mutuļojošā naida izpausmes par draudzību. Kā zināms, šādu māksliniecisku papēmīnu, kad parādības nosauc acīm redzami un skaidri tām neatbilstošā vārdā, kas liek spilgtāk izpausties to istajai būtībai, sauc par ironiju. Tātad šis «draudzīgums» konkrētajā gadījumā ir tikai šķietams. Ne jau gadījuma pēc A. Upits uzsver to, ist pirms tam lietojot apzīmējumu «savāda draudzība».

Un kad mēs lasām tulkojumā, ka Mārtiņš «дружески», kladet pyku otцу на плечо», mēs manām asu nesaskaņu vārdu jēgā, tāpēc ka ironijas moments tulkojumā ir notuēts, pilnīgi apslēpts, kur originalā tas ir skaidri jaušams.

Tulko tāji var leibist: «Pats Upits nav uzsvēris šo papēmīnu ar papildlīdzekļiem, nav akcentējis to. Tātad, mūsu pienākums ir pārtulkot vienīgi vārdu «draudzīgi», bet tas tulkojumā ekan «дружески».

Bet te, lūk, arī izpaužas neizpratne par to, kas ir mākslinieciskums. Un ja tā, tad šis mākslinieciskums zūd. Tulko tājiem, ledzījloties visā kontekstā, spriežot pēc paša konteksta, pēc visas daiļdarbā valdošās atmosferas, vajadzēja sajaut šā vārda emocionālo nokrāsu un dot to, bet nevis vienkārši aprobežoties ar vārda priekšmetiskā loģiskās nozīmes sniegšanu. Tātad, pat tulkojot vienu vārdu, visu laiku jāraugās atpakaļ uz visiem vārdiem, kas pateikti agrāk, visu laiku jāredz varoņu izvietojums, jābūt, kādas domas un dzīvas pamudina varoņus rīkoties, liek viņiem teikt tos vai citus vārdus.

Lasītājs, kas pilnībā prot abas valodas, vienmēr uzskatīs par labāku lasīt daiļdarbu originalā, tāpēc ka tad viņš var lasīt arī starp rindām, uztvert vārdu nozīmju sasaukšanos, vissmalkākās nianšes, kas tulkojumā neizbēgami zūd. Tātad, lai cilvēki, kas lasa daiļdarbu originalā, un tie, kas spiesti to lasīt tulkojumā, gūtu no vārda mākslinieka meistarības vienlīdz lielu gandarījumu un visā pilnībā varētu uztvert visas šīs nianšes, tulkojumā jācenšas panākt epizodu un apstākļu izteikšanu adekvāti ne vien priekšmetiski loģiski, bet arī emocionālā ziņā. Lai sasniegtu šo mērķi, dažkārt viens vārds jāpārtulko ar vairākiem un otrādi. Un tulko tājam jābūt, kur tas ir nepieciešami.

Konkrētajā gadījumā acīm redzot bija nepieciešams nevis vienkārši pārtulkot vārdu «draudzīgi» ar «дружески», bet gan likt sajaut nesaskaņu starp jūtām, kas verd Mārtiņā, un šo jūtu ārējo izpausmi.

Originalā teikts:

«Nāc vien, nāc. Paskaties, — viņš draudzīgi saka.

Pievelk tēvu mironim gluži klāt. Draudzīgi uzliek roku uz pleca, saliec tēva augumu.

— Apskaties nu labi. Tavs darbs...»

Varbūt būtu vajadzējis šo vietu pārtulkot šādi: «— Иди же, иди. Вглянись, — говорит он подчеркнуто дружески».

Подводит отца вплотную к мертвой. Опять — так подчеркнуто дружески — кладет руку отцу на плечо, заставляя его нагнуться. — Ну, посмотри хорошенько. Твоих рук дело...»

Protams, varēja pārtulkot arī citādi. Bet katrā gadījumā tas bija jādara ar radošu pieeju.

Lūk, tādā veidā pa kriptipai vien tulkojumā iznāc, izskauz originala mākslinieciskumu.

Mēs apzināti aprobežojām sarunu par romāna «Jauni avoti» tulkojumu ar pārrunām par vārdiem vien, tāpēc ka tieši «atsevišķu vārdu» tulkošana šoreiz arī meklējama visa jaunuma sakne. Pie tam visu laiku runa bija par vārdiem, kas šķietami pārtulkoti pareizi, bet īstenībā — aplami. Vārtu runāt par daudzām pilnīgi acīm redzamām nepareizas tulkošanas izpausmēm, par tā saucamajiem «buklēm», citā veida tulkojuma kļūdām. Bet tas jau vairāk attiektos uz pārrunām par grāmatas redaktora lomu, kura pienākums bija izlabot tās.

Pēc mūsu domām, tamlīdzīgi tulkojumi, kas šķietami veikti apzinīgi un pareizi, bet īstenībā jau savā būtībā, savā pamatā ir aplami, liek krievu lasītājam ļoti daudz zaudēt no originala vērtībām.

Ja tulko tājs ir ieinteresēts, lai krievu lasītājs visā pilnībā novērtētu visas latviešu kultūras bagātību vispār, tad viņam nav tiesību palikt neitrālam, tulkojot pat tikai atsevišķu daiļdarbu. Viņa pienākums — katrā ziņā, par katru cenu darīt pieejamu krievu lasītājam itin visu to, par ko ir sajūsmināts latviešu lasītājs. Un nekādā ziņā nevar uzskatīt par pareizām daiļdarba satura mehāniska pārstāstītajā neitrālās pozīcijas, kādās nostājušies tulko tāji A. Dukurs un M. Sūmane. Pārrunas par vārdiem ir nevis formāla pleslēšanās, bet gan principiāli svarīgs jautājums. Ne jau gadījuma pēc Majakovskis teicis, ka vārds ir cilvēka spēka karavonis. Val konkrētajā tulkojumā mēs redzam šo vārda cilvēcisko spēku? Nē! Majakovskis rakstīja, ka īsts mākslinieks iegūt vērtīgo vārdu no arteziskām lauju dziļēm. Taču mēs neredzam, ka tulko tāji A. Dukurs un M. Sūmane būtu ieguvuši šos vārdus no cilvēku raksturu būtības. Viņi vienkārši «pārcēlušies» tos no vienas valodas otrā, bet nevis ieguvuši ilgu un mokošu, daiļrades meklējumu rezultātā. Līdz ar to viņi paši mazinājuši savā tulkojuma vērtību.

N. Gogoļa komedija «Revidents» Valsts Valmieras dramatisma teātra inscenējumā. Attēlā: skats no inscenējuma pēdējā cēlņa. Priekšplānā B. Priedītis pilsētas priekšnieka Skvoznika-Dmuhanova lomā. V. Lavrentjeva uzt.

VISUS SPĒKUS — DZIMTENEI

JU JIN GENA,

Korejas Valsts operas un baleta
teātra māksliniece

Ziņa par līnīmaniešu ordu uzbrukumu Korejas Tautas Demokratisksajai Republikai pārsteidza mani Ļeņingradā, kur mēs, korejiešu mākslinieki, kas bijām devušies braucienā pa PSRS, ieradāmies jūnijā otrā pusē. So vēsti mēs saņēmām ar dziļu satraukumu, taču bez jebkādas izbrīnas. Ikviens no mums labi zināja, ka amerikāņu okupanti Dienvidkorejā jau sen gatavojas agresīvam karam pret jauno tautas demokrātisko republiku.

Skaistajā Ļeņina pilsētā, tūkstošiem kilometru no mūsu mīļotās dzimtenes šajā dziļi atmiņā palikušajā dienā, mēs visi sevišķi skaidri sajūtām savas nesaraudamās saites ar korejiešu tautu un sapratām, ka esam aicināti kopā ar to nostāties cīņā priekšējā līnijā.

Dzimtene — kāds svēts un lepns vārds! Daudzus gadus ilgusā japaņu kuniizības laikā mums visvisādā mēģināja atņemt to. Mēs atguvām dzimteni tikai pēc tam, kad Padomju Savienības varonīgie karavīri atbrīvoja Koreju no jenišā japaņu imperialistu jūga.

Saulainā dienā mēs spērām kāju uz kara izdedzinātās dzimtas zemes. Skaistā, vienmēr zālā Siničju pilsētā, nodedzinātā ar nāpalmu, sagrauta ar fugasbumbām, bija drūma un barga. Nāids pret amerikāņu bandītiem sabagoja mūsu sirdis, kad ieraudzījām Korejas seno pilsētu drupas — gruvešos pārvērstās skolu, slimnīcu, teātru, bibliotēku, muzeju ēkas. Mūsu acu priekšā nostājās mājas, kurās vēl nesen bija dzīvojuši un rotaļājušies bērni un kurās tagad bija apmetušies nāve.

Amerikāņu agresija pārtrauca mūsu mierīgo darbu. Korejas tauta sāka savu tēvijas atbrīvošanas karu.

Jau kara pirmajās dienās mēs ieraudzījām, kāda negēlīga plēsoņas seja ir amerikāņu imperialistiskajiem bandītiem, laupītājiem un slepkavām, kas, pastrādājot ļaundarības, nevīcinādāties laiz darbā bakterioloģiskos feročus, sistematiski iznīcina mūsu bērnus, sievietes, sirgmalvjus. Bet šie divi kara gadi parādījuši tāpat arī to, ka nav iespējams uzvarēt, nav iespējams nospēst uz ceļiem tautu, kas beidzot ieguvusi dzimteni un brīvību, tautu, kas sava mīļotā skolotāja un vadotāja Kim Ir Sena vadībā nevenīdīgā cīņā pret imperialistiskajiem plēsoņām parādījuši drošsirdības un pašizliedzības paraugus.

Sākot jau ar pirmajām kara dienām, Korejas mākslas darbinieki stājās dzimtenes aizstāvju pulkā. Visus šos gadus tauta viņus redz vienā ierindā ar Korejas Tautas armijas karavīriem. Korejiešu skatuves mākslinieki, nodibinājuši frontes brigades, gāja kopā ar Tautas armijas vienībām pa uzbrukuma ceļiem kara pirmajā posmā, kad mūsu karavīru straujo triecienu rezultātā līnīmaniešu ieburcēji un viņu satmnieki — amerikāņi — tika atsviesti no 38. paralēles.

Nekad mēs neizmirsīsim pirmos koncertus atbrīvotajā Seulā, kuras iedzīvotāji, japaņu un amerikāņu apspiedēju nomākti, pirmo reizi savā mūžā baudīja īstu Korejas tautas mākslu, tādā mēērā, kas atspoguļo viņu jūtas, domas un gaidas. Mēs redzējām cilvēku acīs prieka un lepnuma asaras par savu dzimteni, mēs dzirdē-

jām viņu atzinības saucienus, kas bieži jo bieži atskanēja koncertu laikā.

Cenšoties apmierināt Dienvidkorejas iedzīvotāju lielās alkas iepazīties ar Korejas Tautas Demokratisksajai Republikai darbaļaužu dzīvi un sasniegumiem, mēs sniedzām ne tikvien koncertus rūpnīcās un fabrikās. Mēs stāstījām strādniekiem, zemniekiem, mācību iestāžu audzēkņiem par demokrātiskajām pārveidībām Ziemeļkorejā, par mūsu tautas cīņu par mieru visā pasaulē, par lielās padomju tautas slavenajiem veiktumiem, izstāstījām patiesību par agresīvajiem plāniem, ko lolo amerikāņi pretendentu uz pasaules kundzību.

Mūsu skatuves mākslinieku grupa virzījās kopā ar kādu no Korejas Tautas armijas vienībām, kas uzbruka austrumu frontē. Amerikāņu aviācija nepārtraukti meta bumbas uz ceļiem, pa kuriem mēs virzījāmies. Vīrs ceļiem un tīrumiem bieži vien pacēlās sprādzienu radītie ugunīgie stabi, zeme bija izraknāta šāvīgu bedrēm. Šai laikā, virzoties uz dienvidiem, krita daudz mūsu biedru.

Mūsu acu priekšā amerikāņu pirāti sarīkoja nežēlīgu uzliedojumu, nometot bumbas Čchunčhonas pilsētā. Liesmu pārņemta, tā tika pārvēsta par drupām, kuru vidū valdēja ievainotās sievietes un bērni.

Ikviens no mums, mākslas darbiniekiem, palika nelokāms un izturēja smago periodu, kad notika mūsu karaspēka pagaidu evakuācija un atkāpšanās uz ziemeļiem, kad amerikāņu interventu, sakoncentrējuši Korejā visus savus bruņotos spēkus, kas atradās Klusā okeāna baseinā, trieca tos uz mūsu zemi.

Ar kaujām atkāpās mūsu karaspēks. Nepārtrauca savu darbību arī mākslinieki. Isajos atelpas brīžos starp kaujām mēs sniedzām priekšnesumus. Skopais karavīra paldies bija mums vislielākā balva.

Komponisti un dzejnieki sacerēja tolaik daudz jaunu dziesmu, kuras atskanēja koncertos Tautas armijas karavīriem, kā arī pilsētu un ciemu iedzīvotājiem, sauca viņus cīņā, stiprināja ticību galīgai uzvarai. Komponists Li Gen U toreiz uzrakstīja oratoriju «Changana», komponists Li Men Sans — dziesmas, kas patiešām kļuva par istām tautas dziesmām. Mākslinieki radīja brīnumus ar savu izturību un patriotismu. Kara pirmajos astoņos mēnešos Valsts operas un baleta teātra darbinieki vien sniedza vairāk nekā 720 izrāžu un koncertu, kas pulcināja pārt par 210.000 cilvēku.

1950. gada 6. decembrī amerikāņu interventu, atkāpjoties Korejas Tautas armijas karavīru un ķīniešu tautas brīvprātīgo triecienu rezultātā, aizbēga no Čchenjanas, ko pašī bija nodedzinājuši un sagrāvuši. Aizgriezušies pilsētā, atradām mūsu teātra vietā apdegušas drupas.

Ar vēl lielāko enerģiju stājamies pie to uzdevumu pildīšanas, kurus bija izvirzījis mūsu tautas mīļotais vadonis Kim Ir Sens. Visu fronti, visu uzvarai — šis vadotā spārnātais lozungs

kļuva par lozungu arī mums. Mēs domājam pie frontes karaspēka vienībām, sniedzām priekšnesumus zemniekiem un strādniekiem dažādos republikas rajonos. Patriotiskajā kustībā par palīdzību frontei piedalās arī citu teātru mākslinieki. Valsts dramatisma teātra trupa inscenēja lugu «Laudis no šachtas», kas stāsta par kalnraču — pagrīdnieku varonīgo cīņu Čchenjanas apkaimē. Čchenjanas pilsētas dramatisks teātris parādīja ķīniešu lugu «Izaugsme kauju gaitā». Valsts operas un baleta teātra kolektīvs uzņēmis savā repertuārā oratorijas «Koreja cīnās» un «Pektusana», simfoniju «Uzvarai pretim», patriotiskās operas «Pie akas» un «Uzbrukums», kas stāsta par korejiešu tautas cīņu par brīvību. Pašlaik teātra trupa testudē padomju komponista J. Meitusa operu «Jaunā gvardē».

Vajadzētu ilgu laiku, lai uzskaitītu visu, ko veikuši mūsu mākslas darbinieki kara dienās. Lūk, skatīti, kas labāk par jebkādiem vārdiem raksturo šo darbu: pagājušajā gadā vien komponisti radījuši ap 400 jaunu dziesmu, dramaturgi uzrakstījuši 60 lugu par tautas cīņu frontē un aizmugurē, gleznotāji devuši desmitiem gleznu, kuras slavināti patriotu cildenā varonībā.

Karš nav pārtraucis mūsu visvecāko un pieredzes ziņā visbagātāko mākslas darbinieku darbu arī jaunu kadru audzināšanā. Tikai mūsu teātri vien kara laikā izauguši daudzi lieliski mākslas meistari.

Par to, ka viss mūsu darbs var noritēt sekmīgi un raženi, mums pirmām kārtām jāpateicas mūsu tautas valdības, Korejas Darba partijas un personīgi biedra Kim Ir Sena gādībai un uzmanībai. Kim Ir Sens vairākkārt runājis ar mums par mūsu darbu, par korejiešu nacionālās mākslas attīstības ceļiem. Viņš augstu novērtēja mākslas darbinieku sniegumu kara laikā, norādīja, ka skatuves mākslinieki, tēlotāji mākslinieki, dramaturgi, komponisti un rakstnieki veikuši lielu raženu darbu. Šis vadotā garīnais sauc un aicina mūs uz jauniem panākumiem dzimtenes atbrīvošanas vārdā.

Aizritējuši divi kara gadi. Korejas tauta ar ķīniešu tautas brīvprātīgo nesavīgu palīdzību un ar visu miera cīnītāju rindās leklājušos tautu morāli atbalstu sekmīgi cīnās par savu brīvību un neatkarību. Amerikāņu interventu plāni — ar zibenātru triecienu nomākt vergu jūgā mūsu dzimteni un pārvēst to par placdarmu asiņainai agresijai pret Azijas tautām — cietusi pilnīgu neveiksmi. Bankrotējušie amerikāņu politikaļi un karotāji atmaskojuši sevi visas pasaules priekšā kā slepkavas, kas var izdarīt kuru katru baidmu ļaundarību. Mēs varam droši pateikt: nekādas mūsaiķu barbaru zverības un noziegumi nespēj salauzt mūsu tautas garu, jo tā stingri un nesatricināmi tic, ka izcīnīs galīgu uzvaru pār katru mēra sajūtu zaudējušajiem imperialistiskajiem plēsoņām. Paātrināt šo uzvaru — lūk, uzdevums, kas veicams visai Korejas tautai. Mēs, mākslas darbinieki, šai cildenā uzdevuma izpildīšanai veltīsim visus savus spēkus.

(No laikraksta
«Sovetskoje Iskustvo»)

Arzernju piezīmes

HOLIVUDAS KARA KURINĀTĀJU JAUNĀKIE TRIKI

Visās zemēs, kur vien nokļūst Holivudas ideoloģiskā vīra, skatītāji aizvien noteiktāk un apņēmīgāk noraida šo indi. Meli par Padomju Savienību un tautas demokrātijas zemēm, aicinājumi sākt imperialistisku karu mūdina aizvien dziļāku sašutumu tautas masās.

Sakarā ar to amerikāņu kinopropagandisti, kuru rupjie, baltiem diegiem šūtie viltojumi piedzīvojuši un joprojām piedzīvo galīgas neveiksmes, maina taktiku, cenšas laist darbā smalkākus panēmienus masu krāpšanai un sabiedriskās domas maldināšanai.

Holivuda mēģina noorganizēt tādu filmu ražošanu, kurās jauna pasaules kara propaganda būtu maskēta ar plāpšanu par mieru. Šo filmu mērķis ir nomelnot, noplūgt mieru piekritēju kustību un maldināt, dezorientēt skatītājus jautājumā par to, kas ir miera ienaidnieki. Spilgts šādu triku paraugs ir nesen klajā laistā kinofilma «Diena, kad zeme apstājās».

Filmas sižets ir pavisam vienkāršs. Ar starpplanetu kuģi Vašingtonā ierodas marsietis robotamehāniskā cilvēka pavadībā. Viņš paziņo Savieno-

to Valstu prezidenta sekretāram, ka viņu pamudinājis ierasties uz Zemes vēlēšanās sapulcēt kopā visu valdību galvas un nodibināt mieru. Bet šim aicinājumam nav panākumu. To zemu skaitā, kas noraida priekšlikumu par mieru, filmā nosaukta... Padomju Savienība.

Filma cenšas pārliecināt skatītājus, ka vienīgā valdība, kas patiešām tiecas pēc miera, esot ASV valdība.

No saviem aizokeāna līdziniekiem neatpaliek arī angļu tumsogi. Holivudas acīm redzamā ietekmē un ar tās aktīvu līdzdalību Anglijā laista klajā kinofilma «Septiņas dienas pirms pusdienas laika». Spekulējot uz vienkāršo cilvēku pleaugošajiem centieniem aizvien aktīvāk leklāties cīņā par mieru, filmas inscenētāji agresijas un atombumbas propagandēšanu maskojuši ar plāpšanu par mieru. Vienīgais cilvēks, kas filmā vērsās pret atomieroču pielietošanu — profesors Viloubijs — izrādās psihiski nenormāls.

Skatītāji ar vienlīdz lielu riebumu novēršas kā no rupji sabābricētiem neofašistiskiem «grāvējiem», tā arī no tām Holivudas un Londonas filmām, kurās inde pasniegta maskētā veidā.

KANADIEŠU ORĶESTRA NEDIENAS

Ilgus gadus valdīja uzskats, ka Torontas simfonisko orķestri vada, kā jau pienākas, kanadiešu administrācija, kas starp citu izlemj arī jautājumus par orķestra muziku pieņemšanu darbā un atlaišanu. Līdzīgos ieskatos, protams, bija arī pati administrācija.

Taču notikumi, kas strauji norisā pirms neilga laika sakarā ar Torontas simfoniskā orķestra uzalcināšanu vietoties ar koncertiem Amerikas Savienotajās Valstīs, parādīja, ka šis priekšstats bijis maldīgs. Orķestra leksējā dzīvē leļaucās organizācijas, kurām nav nekā kopīga ne tikvien ar muziku, bet arī ar Kanādu. Torontas orķestra muziku likteņa izlēmēju lomu uzņemas... ASV valsts departaments un Federālais izmeklēšanas birojs.

Minēto iestāžu darboni, pamatojoties uz Makkarena fašistisko likumu, kas paver ļoti plašas iespējas vajāt kā neuzticamus elementus visas tās personas, kuras kaut kādu iemeslu dēļ nepatīk amerikāņu reakcionāriem, aizliedza sešiem Torontas simfoniskā orķestra dalībniekiem iebraukt Amerikas

Savienotajās Valstīs. Bet incidents neaprobežojās ar šādu amerikāņu «viesmīlību» vien: orķestra administrācija sāka dažnedažādi «apstrādāt», lai pānāktu šo muziku atlaišanu no darba.

Jenkiņu izturēšanās bija tik nekānīga, ka pat viņiem ar sirdi un dveseli padēvīgajā orķestra administrācijā mōdās protesta un pretestības gars. Tās pārstāvji paziņoja, ka Amerikas policijisko iestāžu par neuzticamiem atzītie muzikāli Kanadas pilsoņi, bet Makkarena likums — Amerikas Savienoto Valstu un nevis Kanadas likums un ka tāpēc nav nekāda tiesiska pamata muziku vajāšanai.

Tomēr viss bija veltīgi. Seši Kanadas muzikāli tika atlaisti no darba.

Komentējot šo notikumu, daži orķestra padomes locekļi paziņoja, ka, gadījumā, ja nākotnē nekas nemainīsies «Torontas orķestris nostādīs sevi tāda stāvoklī, ka tas būs spiests pieņemt darbā cilvēkus, vadoties no tā, vai viņi pārbaudīti un atzīti par uzticamiem saskaņā ar Makkarena likumu».

ŠONEDĒL

Vilņas Krievu dramatisma teātra viesizrādes LPSR Valsts krievu dramatisma teātri:

Sodien — «Krečinska kāzas», 7. jūlija — «Otello», 8. jūlija — «Suns uz siena kaudzes», 9. jūlija — «Lūzums», 10. jūlija — «Otello», 11. jūlija — «Krečinska kāzas», 12. jūlija — «Suns uz siena kaudzes». Izrāžu sākums plkst. 20.

Valmieras Dramatisma teātra viesizrādes Dalles teātri:

Sodien plkst. 14 — «Tikumiā Marta», plkst. 20 — «Dienvidos no 38. paralēles».

Jelgavas teātra viesizrādes Dalles teātri:

9. jūlija — «Labas gribas cilvēki», 10. jūlija — «Atjautīgā mīlētāja», 11. jūlija — «Paceltās buras», 12. jūlija — «Mēnesis uz laukiem». Izrāžu sākums plkst. 20.

*

Sodien Skrīveros, Tautas rakstnieka Andreja Upīša mājā viņa darbu pastāvīgās izstādes atklāšana. Sākums plkst. 12.

o Kulturas un atpūtas parkā. Plkst. 14 Brīvdabas teātri — Molotova rajona mākslinieciskās pašdarbības skates noslēguma koncerts: lektorija — K. Krauliņa lekcija «LPSR Tautas rakstnieks, Staļina premijas laureāts Vilis Lācis un viņa romāns «Uz jauno krastu». Plkst. 16 lektorija — lekcija «Padomju medicīnas sasniegumi cīņā ar tuberkulozi». Plkst. 17 kinoteātri «Uzvara» — filma «Soda laukums». Plkst. 18 Brīvdabas teātri — Muzikālās komēdijas teātra izrāde «Brīvie vēji»; lektorija — lekcija par starptautisko stāvokli.

o Brīvdabas muzejā Rīgas rajona mākslinieciskās pašdarbības skates noslēguma koncerts ar Pērnavas pilsētas koru un tautas deju kolektīvu piedalīšanos. Sākums plkst. 17.

7. jūlija ZA konferenču zālē, Komu-

instituta paplašinātā atklātā zinātniskās padomes sēde, veltīta J. V. Staļina darba «Marksisms un valodniecības jautājumi» publicēšanas otrai gadadiņai. Sākums plkst. 18. Turpinājums 8. jūlija, plkst. 11. Noslēguma sēdes sākums 8. jūlija, plkst. 18.

o Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 19.

o Mākslas darbinieku namā sarīkojums no referātu cikla «Rīgas teātri šodien», veltīts Valmieras teātra viesizrādēm Rīgā. A. Lāces referāts par Valmieras teātra darbu. Debates. Koncerts. Sākums plkst. 20.

8. jūlija Mākslas darbinieku namā Operas un baleta teātra koncertmeistara A. Zvaguļa jaunrades vakars. Piedalās LPSR Nopelniem bagātais mākslinieks, Staļina premijas laureāts A. Viļmanis. Sākums plkst. 20.

o Dzintaros simfoniskais koncerts. Piedalās Radiokomitejas orķestris, Dirģents LPSR Nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Soliste Akademiskā Lielā teātra soliste, KPFSR Nopelniem bagātā māksliniece, Staļina premijas laureate Leokadija Maslennikova. Sākums plkst. 21.

9. jūlija Latvijas Padomju rakstnieku savienībā A. Pumpura 50 gadu nāves dienas atceres vakars. Referents A. Grigulis.

o Dzintaros L. Maslennikovas koncerts. Piedalās Saratovas Operas un baleta teātra solists B. Cekinovskis. Sākums plkst. 21.

10. jūlija Medicīnas darbinieku namā, Ļeņina ielā 77, skatītāju tikšanās ar Vilņas Krievu dramatisma teātra māksliniekiem. Teātra direktora J. Demidova referāts. Koncerts. Sākums plkst. 20.

11. jūlija Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

o Filharmonijas koncertzālē, Amatu ielā 6, L. Maslennikovas un B. Cekinovska koncerts. Sākums plkst. 21.